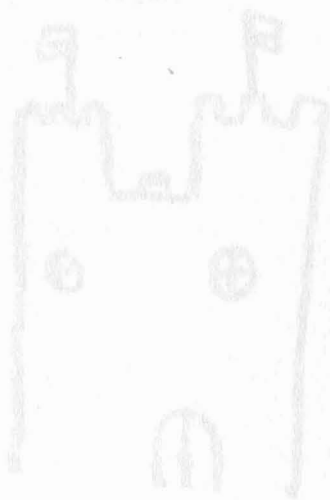

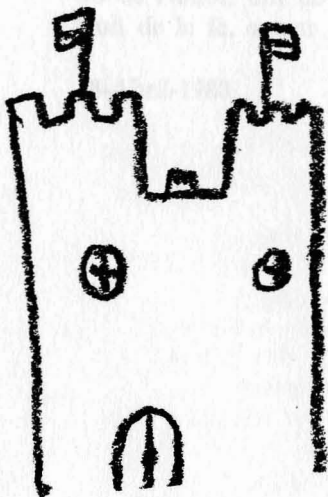
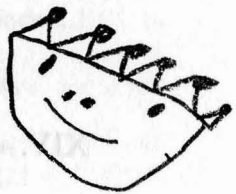
COMISSIÓ DE FADRELLS

XIV. — TRÍPTIC CASOLÀ

1974-1977

Plaça
Fadrer
V. Giner
L'Alqueria
Miquel

Poeta. L'havia del fet més l'home se fair
de a la muntanya, i volia
tant pot al fons, a l'aragon el al
Va aïlle ja de cas de, i el
per voler a del, i era pel
quedeixen totora de, i era

Ombrageu m'heu sentit
sentit, i el veu el veu
i el veu ametler. El temps d'una
sentit una font pel fons de

I.—CASTELLÓ DE FADRELL

Poeta. Dits-hi ho, d'elles d'elles
no veu ja m'heu del
Tant molt de, i el
de ja ben m'heu
que en passa de veu de
guantant la m'heu de la m'heu

Poeta
Príncep
L'Olivera
L'Ametler
Xiquet

Olivera. Si, ametler, i el veu
No veu ja ningú, i el
a l'era bancal de l'era
amé la companyia de
rugosa, m'heu, i el
només amb la m'heu de

que, de m'heu, el fi de l'era
plenos de, i el
d'una veu de, i el
de m'heu, i el
que de m'heu de, i el
obrim de, i el

POETA. L'hereu del fermós Ducat de Fadrell
és a la muntanya caçant rabosins
sense por al fred, a l'aigua ni al vent.
Va eixir ja fa dies del seu Castell Vell
per volar a doll, com pel firmament
gaudeixen tothora lleugers teuladins.

Ombregen talaies remorosos pins;
amanygant foies, la vella olivera
i el sec ametler. El trempat donzell,
cercant una font pels feréstecs camins,
s'atura de sobte: Vora una drecera
fa un llarg parlament amb dos arbres vells.

PRINCEP. Dis-m'ho, olivera d'arrugada pell,
no estàs ja cansada del dur treballar?
Tens molt poques fulles i et manquen cimals;
ets ja ben malmesa, com el vell Castell
que es passa sa vida al cim d'un tossal
guaitant la serena blavor de la mar.

OLIVERA. Sí, fillet, sóc vella; però, què puc fer?
No tinc ja ningú; m'he quedat a soles
ací a l'erm bancal de l'aspra muntanya
amb la companyia del sec ametler,
rugosa, pansida, mig morta, gelada,
només amb la joia del vol de terreroles

que, de matinet, al fil de l'albada,
plenes de corruixes mamprenen el vol
dient-nos bon dia, foradant les boires
de blanc cotó-en-pèl, lleugera flassada
que de nit ens tapa — falòries —,
obrint els camins per on vindrà el sol,

el fadrí daurat que a l'olivereta
i al vell ametler ens dóna el caliu
per passar l'hivern, calor de la llar
bressol de l'enyor de la juvenesa,
dels amors llunyans de l'ombrós estiu...
Llavors, melangiosos, finim per plorar.

PRINCEP. I tu, ametleret, què em vols dir, no res?

AMETLER. Que l'hivern, senyor, cada any és més llarg;
les nits mai no acaben i els dies són curts
i, gràcies, que sempre està al meu costat
la vella olivera. Com jo m'alço tard
als jorns de l'hivern per ser malaltús,
em dóna recer son brancam pelat.

Si fóra més jove amb ella em casava;
com treballaria de ferm, a destall.
Mes ara, senyor, som els dos tan vells;
de menjar casolana escudella
i les boquimolles sopetes amb all,
no mai botifarres de l'ample budell.

POETA. I aquell jovenall, l'esforçat donzell,
con tenia el cor més bla que la bresca,
tan sucós i dolç com si fos de mel,
se'ls va endur tots dos al seu Castell Vell
ben prop de la mar, oberta finestra
farcida de blau, la color del cel.

I al millor recer del jardí ducal
a l'olivereta i al vell ametler
en un cara-sol tornen a plantar,
on viuran tranquils. Per un finestral
reben el caliu d'un sol mariner
que tots el matins desperta a la mar...

XIQUET. Vols dir-nos, poeta, què li va passar
al tremat donzell?

POETA.

Una matinada

l'hereu del fermós Ducat de Fadrell
amb més de cent moros, valent, va lluitar.
Ben de matinet, en rompre l'albada,
l'afilada espasa del forçut donzell,
va matar molts moros, quasi més de cent.
Ell també va caure, sense gemegar,
com li pertocava per cabdill valent.
I a l'ombra volguda del seu Castell Vell,
sa blanca animeta a Déu va volar.

I reblit de glòria, al cel se'n va anar
amb la lleugeresa d'un vol d'oroneta
que, cercant l'amor, vola juganera
quan desperta el cor dormit del poeta,
quan de blaus s'enjoia jove primavera
seguint vells camins oberts a la mar...

Xiquets i xiquetes: Nostra pairal llar
per sempre serà el lloc de Fadrell.
El malmés Castell que està a la muntanya
el va fer el Duc per guaitar la mar,
per bé defensar la gent hortolana
d'aquells sarraïns que amb goig van matar

son volgut fillet, malaurat donzell.
Si botifarró ve de botifarra,
també de carrer vindrà carreró
com ve guitarró del nom de guitarra:
Petitet castell vol dir Castelló,
el cap i casal de tota la Plana.

PROLOGUE

En la
que es la
que es la

En la
que es la
que es la

II.—LA CONLLOGA

L'AMOR

Tossal Gros
Penyeta Roja
Ressò
Cor

Tossal Gros
Penyeta Roja
Ressò
Cor

Tossal Gros
Penyeta Roja
Ressò
Cor

Tossal Gros
Penyeta Roja
Ressò
Cor

Poeta
Rei Barbut
Infantona
Príncep Mec
Príncep Ruc
Tombatossals
Arrancapins
Tragapinyols
Bufanúvols
Cagueme
Garxolí del Senillar
Tossal Gros
Penyeta Roja
Ressò
Cor

Versió poètica de «Contalles de la terra» de Pasqual Tirado

PRELUDI ÈPIC

POETA. Fa molts anys, moltíssims anys,
quan els gegants eren parits
pels clivells de les cingleres...

COR. Penyeta Roja, donzella,
i Tossal Gros, jovencell,
gaudien l'amor novella
sota l'ombrós oratgell.

L'AMOR

TOSSAL GROS. El sol se'n va deixant-se enceses roses;
la lluna plena farà brollar sa plata.
Desfullaré ma lírica poncella?
Estic fruit la serenor d'un somni!

COR. Pastoret, què tens?

TOSSAL GROS. Deler de muntanya.
Vull cercar la flor
que desitja el cor
quan l'abril s'afanya.

COR. Pastoret, on vas?

TOSSAL GROS. Quan l'abril s'afanya,
per curar la flor
i enflocar-me el cor,
vaig a la muntanya.

COR. Pastoret, que fas?

TOSSAL GROS. Sóc a la muntanya.
Vull collir la flor
que enflaira al meu cor
quan l'abril s'afanya.

COR. Pastoret, d'on véns?

TOSSAL GROS. Quan l'abril s'afanya
pels camins del cor,
vinc de la muntanya
de collir la flor.

COR. Sortós pastoret
que és a la muntanya
pel goig de l'antull
que delera el cor.
D'alt, a l'espadanya,
cerca, cura i cull
la novella flor
quan l'abril s'afanya.

POETA. Jo no tinc cap flor
per guardar-me al si.
Collirà el meu cor
la de romaní?

EL NAIXEMENT

COR. Esclata la tempesta bufant la gregalada,
els llamps i les centelles encenen l'horitzó,
cormulls de negres formes falquen el firmament,
com ànimes en pena fantasmagòrics pins
en dansa espiritada amb música de trons.

I s'obren les aixetes del cel plovent a cànters,
abatollant-se roden pels cingles els cantals,
davalla l'aigua roja pels màrgens i barrancs:
De l'entramena dura de la Penyeta Roja,
— mireu-lo com s'aixeca —, ha nat un ferm gegant.

RESSÒ Tombatossals, tossals, tossals...!

L'ALBADA

PENYETA ROJA. Nin, ninet, ninoi, ninó...!
Dorm-te, fill meu, fes soneta,
dorm i somnia, infantó.
On tindràs millor guardó
que al pitral de la mareta?

Nin, ninet, ninoi, ninó...!
Si el pare et comboia el bres
perquè faces dormideta,
voràs que bonic l'adreç
que ha encomanat la mareta.

Nin, ninet, ninoi, ninó...!
Els llençols seran de fil,
d'estamenya la manteta,
el fus l'oratgell d'abril.
Qui brodarà? la mareta!

Nin, ninet, ninoi, ninó...!
I perquè tinga un joguet
el seu fillet, la mareta
li farà un voladoret
enflocant-li una canyeta.

Nin, ninet, ninoi, ninó...!

LA CORT DEL REI BARBUT

- POETA.** Cornejava un tossalet
el paleu del Rei Barbut.
Era vidu, sa muller
fa molts anys va perperir
d'un enfit de codonyat.
El seu terme era un ermàs;
les collites, margallons,
argelagues i piteres.
Només tenia dos fills
i una bonica infantona...
- REI BARBUT.** Veniu, fillets benvolguts,
que el pare vos vol parlar.
Com jo ja em trobe molt vell,
desitge descarregar
el pes del govern del regne
i el terme vull repartir:
Anem a tirar palletes.
- PÍNCEP MEC.** A palletes? Per què no
a la sort de l'encisam
amb oli, vinagre i sal?
- PRÍNCEP RUC.** I no seria millor
amb allò del confitet
roget dins d'un bagulet?
- REI BARBUT.** Prou d'embolics, a palletes!
El pare encara és el Rei.
- POETA.** I agafant dues llenquetes
de fenàs, les va amagar
dins del puny mostrant les puntes.

REI BARBUT. Qui dels dos traga la llarga,
el rodal de vora mar;
la curta el de la muntanya.

PRÍncep MEC. M'ha tocat el Senillar!

PRÍncep RUC. Meu és l'ermàs de la Mola!

REI BARBUT. I per a tu, filla meua,
guarde un jovenàs trempat
i... els millors consells del pare.

INFANTONA. Potser siga el secallós
Garxolí del Senillar?

REI BARBUT. Més voldria eixe pollós
que mira contra el govern;
no, filleta, no, serà
el més estrenu vassall
que amb dos sarpallons farà
d'aquest ermàs, regadiu:
El gegant Tombatossals.

RESSÒ. Tombatossals, tossals, tossals...!

LA CONLLOGA

TOMBATOSSALS. Cavallers de Sant Cristòfol:
Un missatger m'ha portat
una lletra de convit
del pobre i vell Rei Barbut.
Vol que anem; ens ha llogat.

CAGUEME. Ai Senyor Rei, Senyor Rei
que t'abilles de burell
amb la capa apedaçada
i el nas corbat i vermell!

TOMBATOSSALS. Mil-hòmens, tin més respecte
o et fotrè una mantinada.
Ja ho sabeu, demà a trenc d'alba
hem d'estar tots amanits.
La colla pel Rei Barbut
i pel patró Sant Cristòfol!

COLLA. Vítol!

POETA. I a l'endemà, quan l'estel
rodolava cap amunt
pregonant la rossa albada,
estava el carro enganxat:
El tossal de la Galera,
amb dos núvols de cavalls!

COR. Quan va despertar-se el gall,
un matí de primavera,
enlairat terrabastall
i el ressò de la Galera.

RESSÒ. Tombatossals, tossals, tossals...!

LA COLLA AL PALAU DEL REI

REI BARBUT. Què és això, quina remor
davalla el Coll de la Mola?
.....

- TOMBATOSSALS.** Senyor Rei ja sóc ací,
tirorirorirori!
La palla i les garrofes
per al seu rossí
que les goleríes
les vull per a mi.
- REI BARBUT.** Tombatossals, benvingut
a la Cort del Rei Barbut.
- TOMBATOSSALS.** I la Infantona, Senyor?
- REI BARBUT.** Ara estarà pentinant-se.
- TOMBATOSSALS.** I els seus fills, hereus del regne?
- REI BARBUT.** De segur que estan jugant
al tres en ratlla o al fiendi.
- TOMBATOSSALS.** Sortosos ells, qui poguera!
- REI BARBUT.** Però digueu, caporal,
qui són eixos homenots?
- TOMBATOSSALS.** Aquest és Arrancapins.
- ARRANCAPINS.** Jo tinc més força que quatre
mil quaranta-dos rossins.
- REI BARBUT.** I aquell homenàs panxut?
- BUFANÚVOLS.** Sóc Bufanúvols, Senyor,
i mane del temps tothora.
Si vol que ploja, plourà.

- REI BARBUT.** No fill, que tinc la saó
que pertoca al margalló.
Quan vinga el temps de les figues
paleres ja et cridaré.
- BUFANÚVOLS.** Vosté mane, Senyor Rei.
- REI BARBUT.** I aquest altre camallut
que està més prim que una anguila?
- CAGUEME.** Jo sóc Cagueme, Senyor.
Només faig allò que puc.
- REI BARBUT.** I eixe cara de fogassa
que sembla molt vergonyós?
- TRAGAPINYOLS.** Senyor Rei, Tragapinyols,
el més fartó del reialme.
Jo menje de tota mena
de fruits: Albercocs, bresquilles,
prunes, dàtils i lledons.
Després surten els pinyols
per on pot imaginar-se.
- REI BARBUT.** Bé, jovenalla, molt bé;
estic content de vosaltres.
No sabeu cap cançoneta
per fer eixir la Infantona?
Com encara està fadrina
la malcoren les corruixes.
- COLLA.** Dalt d'un pi
hi ha un molí
on repica el tamborí.
Va a la una,

va a les dos,
va a les tres,
va a les nou,
herba seca per al bou.
El bou i la vaca
roseguen l'estaca
i el pare vicari
s'ha comprat un relicari,
de que sí,
de que no
diu Vicent del Guitarró.
Vicent, Vicent,
els bous se'n van
a la Font del Periquet,
mataran un pardalet,
siga d'or, siga d'argent,
que isca la Infanta de repent...!

POETA.

I d'un rebot va aparèixer
la Infantona. Esparverada
en vore aquell desficaci,
va voler revacular
per amagar-se a sa cambra.

INFANTONA.

Quina llanda de tonada!

REI BARBUT

Vine ací, filleta meua,
no tingues por del gegant
que del pare és gran amic
i caporal d'eixa colla
que ha de capgirar les terres
secatives d'aquest regne
fent-lo ric i esplendorós...

TOMBATOSSALS.

Així serà, Senyor Rei;
vosté ho mana i es farà.

- CAGUEME. Només deixarem uns pocs
margallons per fer graneres.
- TOMBATOSSALS. Calla, tu, destarifat;
Governa-set-cases, mut.
- POETA. De sobte, fortíssim tro;
un llunyà terrabastall
de pressa anava acostant-se...
- BUFANÚVOLS. No s'esglaiem, majestats;
són els nuvolencs cavalls
que avaloten desficiosos.
- REI BARBUT. No tenim més que parlar;
si voleu, podeu deixar-nos.
- TOMBATOSSALS. Salut i pau, Rei Barbut.
Fins prompte, rossa Infantona!
- POETA. I els blaus ulls de la Infantona,
— ja guanyada pei gegant —,
s'aclucaren en un somni
tendral i esperançador.
Perdent-se el ressò d'un crit:
- RESSÒ. Tombatossals, tossals, tossals...!
- COR. Abans d'anar-hi a la cova,
el gegant, somniador,
vol junyir-se a la blavor
que l'ora d'abril sostova...

TOMBATOSSALS I LA SIRENA DE LA MAR

- POETA. Una nit de lluna plena,
somniava a vora mar
embruixant pel sospirar
falaguer d'una sirena...
- TOMBATOSSALS. Benamada sirena
de la blavosa mar,
regina encisadora...
- CAGUEME. Caporal, massa me'n dones;
de segur t'han embruixat.
- ARRANCAPINS. Calla, Cagueme badoc,
eixe bequelló que tens.
- TRAGAPINYOLS. Pega un bufit somordet
i desperta'l, Bufanúvols.
Potser estarà patint.
- BUFANÚVOLS. Deixeu-lo somniar,
cervells eixamorats.
Vosaltres què sabeu
allò que veu en somnis?
- TOMBATOSSALS. Idolatrada aimia:
Ací et faré un pinar!
- CAGUEME. Heu vist què bé raona?
- TOMBATOSSALS. Què feu, estaquirots?
Anem a treballar;
amics, a la mampresa.
D'allà, d'aquell cormull

on mana Garxolí,
d'arrel, arranca pins;
tu bufa i fes que ploja,
ens manca la saó.
Sense esme traga i traga
pinyols i més pinyols
i guaita les contrades.
I tu, Cagueme, mira.

GARXOLÍ A TOMBATOSSALS: GUERRA I GAIATO

POETA. Quatre hòmens cavalcant matxos,
quan el sol bada les pedres,
s'aturen vora la fonda
cova de les Meravelles.
Davant, un gomfaroner
amb un gomfaró que deia:
Garxolí a Tombatossals.
Fermaler, guerra i gaiato.

CAGUEME. Rosegó, amaneix el llom!

POETA. Valga'm Déu, i quin desori!
I refregant-los pels nassos
un cartell fet per Cagueme,
el gomfaroner i herauts
a la força van llegir:
Garxolí del Senillar,
la filla del Rei Barbut
amb tu ja no es vol casar
per secall, garxo i pollut.
Allò va arribar al vero.

Quatre bufecs i el garbí
va tornar-se tramuntana.
Amb còmica escarotada
els matxos giraren cua,
i allà se'n va l'embaixada,
gomfaroner i cartell,
rodolant, a fer la mà...!

LLUITA A MONTORNÉS

POETA.

El gegant, molt afanyós
d'arrabassar més i més,
no respectava mollons
ni fites de senyoriús...

REI BARBUT.

¿Com tinc d'anar contra aquell
que està capgirant el regne
convertint-lo en un jardí?
I respecte a la Infantona,
en sinagües no es ficava.
Ho has entés bé, Garxolí?
Així que està tot parlat:
Des d'ara trenquem palletes.

POETA.

I arrancant-se un platejat
cabell del cap, d'un bufit
satisfet, el féu volar...
Un dia, de bon matí,
la conlloga del gegant
encimbellava el tossal
que prop del castell s'aixeca...

TOMBATOSSALS.

Cagueme, fes el canut
amb els punys tancats i mira.

- CAGUEME. Veig un estol de guerrers
a cavall i a peu, senyor,
encuirassats. Moltes llances
lluents i banderoles...
- TOMBATOSSALS. Que Sant Cristòfol ens valga;
cadascú faça la d'ell.
Brula el caragol, Cagueme.
- ARRANCAPINS. Unfla els bocins, Bufanúvols.
- TRAGAPINYOLS. Arrancapins, encodola'ls.
- BUFANÚVOLS. Afermat, Tragapinyols?
- CAGUEME. Arruixa que plou, arruixa!
- POETA. I el gegant, amb una fona
feta de dues tressetes
i una pell de rabosot,
va encertar amb un codol
el portaló de l'entrada
obrint-lo de bat a bat...
.....
I en un racó del Castell
de Montornés, ja assolat,
trobaren En Garxolí
com si fóra un prim amb panses:
Amb el rostre ben reblit
de pinyols de pruna clàudia.
El Duc de la Polseguera,
tremolós i enfarinat,
amagat a la pastera.
I l'esquallós cavaller
Baró del Pla de les Vaques,

com una lloca banyada...
Tots tres, en mig de la plaça,
demanen perdó donant-li
llurs termes al Rei Barbut,
i a Sant Cristòfol tres vítols.
Tres patades del gegant
al copró dels boquimolls,
els féu garrejar enlaire.

COR. Els tres, des de fa molts anys,
per defugir batzegades,
llunyans d'aquestes contrades
plegant fem cerquen llurs guanys.

EL CONVIT DEL REI BARBUT

POETA. No havien passat molts dies
d'aquella gloriosa feta,
quan el Rei, per agrair-la,
va trametre al caporal
lletra de prec, convidant-los
a d'ell i a la seua colla...

TOMBATOSSALS. Au, companys, ara abilleu-vos
amb els millors guarniments
i drapets de la caixeta
que el Rei ens ha convidat.

POETA. Dolçaines i tabalets,
en vore la polseguera
del carro del galifant,
començaren a enlairar
la Marxa del Rei Barbut.

- REI BARBUT. Alça't, puntós cavaller,
jo sóc ací l'agraït.
- TOMBATOSSALS. Senyor Rei, el que hem fet, res.
Déu farà que aplegue el dia
que d'ací puguem baixar
a poblar aqueixa plana
que ara estem arrabassant.
- INFANTONA. Senyor pare, meus germans,
molt estimats cortesans,
cavallers de Sant Cristòfol:
La tasca no ha arrematat
mentre aquell estol d'illetes
que s'albiren allà lluny,
on la blavor de la mar
i l'atzur del cel combreguen,
no s'afegesquen al regne.
Vós, caporal arrisca't,
vós que heu xafat la guitarra
a poderosos senyors,
¿seríeu determinat
a començar la conquesta?
- TOMBATOSSALS. Senyora, rossa Infantona:
Ni jo ni els meus tenim por
i la vostra voluntat
de repent serà complida.
Les Illes seran ben nostres!
- POETA. I adreçant-se als seus companys,
va demanar-los parèixer.
- COLLA. Quan tu digues, caporal;
nosaltres sempre amanits.

CAGUEME. Visca la unitat del regne
del bo i beneit Rei Barbut!

COLLA. Visca!

POETA. I, de seguida, a fartar.
Allí no mancava res;
botifarres del budell,
llonganisses amb tomata,
pa blanc, xulles, coca amb molles,
bresca amb mel i pa de figues,
prims, cocs, tortells i llonguets,
fins que el mussol va meular.
Després, a escampar el poll.

COR. La bassa del vell molí,
vora la Font de la Reina,
testimoni de la feina
d'un disbarat gegantí...!

LA CONQUESTA DE LES ILLES

POETA. Sols una nau — i de sort —,
amb caires de bergantí.
Les altres semblaven caixes,
pasteres i fins taüts.
De veles, els blancs llençols
de l'aixovar de la Infanta.
Manava la Caporala,
amb l'almirall gegantí
i els homenots de sa colla...

TOMBATOSSALS. Vaixells a la mar, Cagueme.
Fes brular el caragol.
Bufanúvols, oratgell.

POETA. I per la sèquia de l'Obra,
a solcar la blava mar...

COR. La Vela enamorada
del jovencell garbí,
sorolla, passionada,
son ball de tremolí.

El Vent, a cau d'orella,
— per jove i per ardit —,
rondina a la donzella
son ventaller neguit...

POETA. Ja s'acostava la nit

ARRANCAPINS. Mariners, oli als fanals;
assegureu els taulons
i codols a l'aigua, aire!

TOMBATOSSALS. A dormir, a descansar
que demà hem de matinar.

BUFANUVOLS. Sant Cristòfol, empareu-nos
i pregueu que demà ens pille
el Senyor ben confessats!

POETA. L'enamorat caporal
la va passar en un fil,
sense cloure les parpelles.
I quan la fosca esbargia
donant-li pas a la llum,
va agafar el caragol
fent-lo brular tres vegades.
Bufanúvols amanit
està per bufar de ferm.

- I de dos bufecs arrima
l'estol de vaixells i naus
cap als estalons marins...
- ARRANCAPINS. Ja s'albiren moterons;
són columbrades les Illes...
- CAGUEME. Bategem-les, caporal?
- TOMBATOSSALS. Perquè han estat columbrades,
es diran Les Columbretes.
Tu, Bufanúvols, aferma't;
La Ferrara ja està prop.
Tragapinyols, amanit;
guarda'm bé la retirada.
- TRAGAPINYOLS. Confie en mi, caporal;
ací tinc cent sacs d'ametles.
- POETA. Vers l'Illa i escodrinnyar
les marineres contrades,
la conlloga se'n va anar...
- TOMBATOSSALS. Què és, Cagueme, eixe soroll?
- CAGUEME. Han fet peixet, caporal!
- TOMBATOSSALS. Qui s'ha posat en salmorra?
- CAGUEME. El Duc de la Rabassota
i el Senyor de la Borrassa.
- TOMBATOSSALS. Pregarem a Déu per ells;
avant, cap a la Ferrara.

- POETA. Tot ho van escorcollar;
embadocat, ni un renoc.
D'unes brancades mataren
uns conills de colorins
per ofrenar-li a la Infanta...
- TOMBATOSSALS. Anem a l'altra, potser
que ací no visca ningú.
- POETA. Ja són a la Carallot.
De sobte veren tres caps
guaitant per un boqueró
i amb una soca ben llarga
Arrancapins va furgar...
- CAGUEME. Eres home o furga, xe?
I són aquells els farons
homenots de Columbretes?
- POETA. Llavors feren llarg rosari
de filisteus gemegons
i cap a la Caporala.
Mascarat i Senyoreta
van caure sense glapir.
Sols restava la Colibre.
Capficat i neguitós
l'almirall guaitava entorn...
De sobte una ferma pluja
de llosmos i de codols!
- TRAGAPINYOLS. Vinguen sacs de pinyols prèsecs;
d'ametles, ataquineu-me!
- BUFANÚVOLS. Aigua i vent, vingau de pressa!

POETA. Més de cent mil filisteus,
i moltes abelles, moltes,
van fer que allò arrematara
com ball de Torrent, a fosques,
a fosques i a fiblonades,
perquè se'ls va fer de nit...

.....
A l'endemà de matí,
només la nau Caporala;
les altres al fons d'un frau.
I quina estesa i barreja
de filisteus i cristians...!

TOMBATOSSALS. I a Cagueme, l'heu trobat?

ARRANCAPINS. Caporal, jau ací estés.

POETA. Cagueme, quasi escapçat,
fet a pentols, allí estava.
I el ploraren tots plegats...

BUFANÚVOLS. La Infantona de collons...!

TOMBATOSSALS. Hissem veles, a la cova!

REMAT

REI BARBUT. Poble meu, poble volgut,
des d'avui s'ha arrematat
el regnat del Rei Barbut.
Ací teniu la Infantona
i aquest Príncep d'Aragó,
els hereus del meu reialme.
La colla del gegantí

caporal, una il·lusió
meravellosa dels hòmens.
Tots tenim prou d'una mica
D'Arrancapins i Cagueme,
i dels altres, si més no.
Ara, el meu darrer consell:
Sempre ben agermanats!
Només amb fraternitat,
entre tots ho farem tot!

RESSÒ. Tombatossals, tossals, tossals...!

ROMANÇ NADALENC

BRANCAI (Cantades, Dolpales, Sabals)

III.—BETLEM DE LA PIGÀ

Poeta	Astròleg
La Pigà	Levita
Angel Perot	Coll de Pato
Josep	Masseo
Maria	Joano
Jaume	Herauts
Melcior	Patges
Gaspar	Poble
Baltasar	Pastorets
Herodes	Angelets
Beates	Xiquets
Sant Miquel	Dimonis

Convidats d'honor:
Rei Barbut i família
Tombatossals i sa colla

I

ROMANÇ NADALENC

BRANCAL. *Campanes. Dolçaina i tabalet*

POETA.

Per ser de la soca,
per castellonenc,
faré — hui pertoca —,
romanç nadalenc.

Repic de batzoles, ressò de tabals,
per tota la volta de vila i ravals.

Per una drecera
que porta a la vall,
alçant polseguera
corria un cavall.

XIQUET I.

Qui serà aquell vell
de cabells com l'or?

XIQUET II.

Aquell és Melcior!

POETA.

Per l'assagador
que baixa a la mar,
s'albira un camell.

XIQUET III.

Serà el de Gaspar!

XIQUET IV. I el Rei Baltasar?

POETA. Al fil de l'albada
ja estava a Canet
amb una gentada
gelant-se de fred.
Tots volen menjar
la figa albardada
per beure un doset.

Per tota la volta de vila i ravals,
repic de batzoles, ressò de tabals.

Els tres Mags d'Orient
ja són al Pinar.

Amb quatre argelagues
s'han fet l'esmorzar:

Xulletes torrades
en rústega llar
i botifarretes
del budell cular.

XIQUET I. Després?

POETA. Cavalcades
pels camins del cel,
— la cua entre cames —,
darrere un estel.

XIQUET II. Davant va Melcior!

XIQUET III. Seguint-lo, Gaspar!

XIQUET IV. Mireu el tresor
del Rei Baltasar!

POETA. Són els missatgers
d'un regne eternal,

enguany, pregoners
de Nit de Nadal.
Repic de batzoles, ressò de tabals,
per tota la volta de vila i ravals.

XIQUET I Se'n van!

POETA. Que se'n vagen;
nosaltres quedem
menjant-nos les figues,
bevent aguardent.

XIQUET II Mongetes tancades
dins d'un perolet,
molt escarotades
fan riure al ninet.

XIQUET III. Per fer-se més bones
i anar recte al cel,
s'enfloquen — són dones —,
guarnint-se de mel.

POETA. Soroll de cassoles,
nadales, torrons,
panolles, fioles,
versets i cançons.

XIQUET II. Visca la gatzara
i el terrabastall!

XIQUET IV. Fins una atzavara
va a Missa de Gall!
Per tota la volta de vila i ravals,
repic de batzoles, ressò de tabals.

II

NIT DE NADAL

LA COMBOIANTA

LA PIGÀ

Cavallers, sóc la Pigà,
fadrina manifassera,
comboianta rondallera
que serveix a un capellà.
Com l'any passat ací estem
per festejar el xiquet
que esta nit naix a Betlem
sense tindre por al fred.
Sabeu qui és?

TOTS.

Jesuset!

LA PIGÀ

Ací voreu l'angelet
a recer d'un ase guit
i escalfat per un bouet.
Xiton, silenci, cap crit,
perquè si me'l desperteu
jo vos promet que anireu,
— i sense sopar —, al llit.
Cavallers, molt bona nit.
De seguit començarà
el Betlem de la Pigà...!

TOTS.

Vítol!

L'ÀNGEL PEROT

Nadala dels xiquets

Ací diuen que esta nit,
ací diuen que esta nit
ha nat un Déu infinit.

Qui t'ho ha dit?

Un àngel que va volant,
un àngel que va volant
i al xiquet va pregonant.

No serà tant!

Mireu pels camins del cel,
mireu pels camins del cel
quina llum fa aquell estel.

Va a contrapèl!

Mireu-lo com s'ha aturat,
mireu-lo com s'ha aturat
i una cova ens ha mostrat.

Tots al forat!

Però abans hem de sopar,
però abans hem de sopar
i després a avalotar.
Tots a fartar!

Botifarres del budell,
botifarres del budell
i vi ranci, del més vell.
Vi moscatell!

Mongetes d'un perolet,
mongetes d'un perolet
que fa esclatar un xiquet.
No tindrem plet?

Per endolcir-nos, torró,
per endolcir-nos, torró
hui mengem a Castelló.
I l'Infantó?

Per festejar esta nit,
per festejar esta nit
al carrer tots han eixit.
Visca el parit!

Per vendre cacau torrat,
per vendre cacau torrat
Colaví s'ha constipat.
Hui no ha abeurat!

I pel carrer Talecons,
i pel carrer Talecons
pelada de margallons.
Allà als botons!

Ací diuen que esta nit,
ací diuen que esta nit
ha nat un Déu infinit.
Qui t'ho ha dit...?

ANGEL PEROT. Escolteu-me, jovenalla,
abans de cercar la llum
que sense fer foc ni fum
s'engronsa en un bres de palla.

- VEU. Això serà una Gaiata?
- XIQUET. Calla, ja has posat la «pata»!
- ÀNGEL PEROT. Vaig a fer-vos la contalla
del Fill de Déu humanat
que esta nit al món ha nat
d'una virginal donzella
més blanca que la poncella
del primaveral esclat.
- XIQUET I. Som tot orelles, digau,
a escoltar som amanits.
Xe, xiquets, prou ja de crits;
podeu parlar, si vos plau.
- ÀNGEL PEROT. Sóc portaveu d'un missatge
que el Pare Etern m'ha donat,
— pau i bona voluntat —,
per al terrenal llinatge.
A redós nostre el paisatge
hui d'alegria s'ha encés
per lleugerar-nos del pes
del pecat que a l'infern duu,
perquè tots — eixe, jo i tu —,
ens llibertem de l'erimatge
que fins d'ara ens ha corprés.
- COR. Al.leluia, al.leluia...!
Glòria a l'enlairat Senyor
Rei del cel i de la terra,
que ha permés que la desferra
puga albirar la blavor.
Al.leluia, al.leluia...!
A seguir tots l'argentat

camí que ens mostra l'estel
i vorem l'amo del cel
per sa mare amanyagat.

Al.leluia, al.leluia...!
El nin somriu catifat
d'esbarzer i romeguera,
dolor i goig, primicera
ofrena de creuclavat...!
Al.leluia, al.leluia...!

ÀNGEL PEROT. Pau per a tots; jo me'n vaig
a cavalcar la planura
i pregonar la plaüra
que dorm sota l'encés raig.

COR. Al.leluia, al.leluia...!

LA FIGÀ. Què feu ja ací, estaquirots,
què feu tan embadocats?
de pressa, aneu tots plegats
o portareu calpissots.
I eixe que fa mandonguilles,
no tindrà més peladilles!

JOSEP I MARIA DEMANEN HOSTATGE

POETA. Boqueta nit. Pel camí
que voreja el Cucaló,
ja s'albiren les fogueres
que han encés els borriolencs.
Maria i Josep s'adrecen
amb el seu nonat fillet,
al carrer de l'Atzavara,
sota l'enrunat castell...

- JOSEP. Tira'm la clau, amic Jaume,
ací baix fa molt de fred.
Maria espera un xiquet
i no tinc on recerar-me.
- JAUME. La dona hui m'ha deixat
sense clau i ben tancat.
Per què no vas cap a l'horta?
Potser trobes una porta
més enlairada i decent;
per culpa de l'aiguardent,
sense figa i albardat!
- JOSEP. Bona nit, destarifat;
ja et contaré el naixement.
- JAUME. Aferma't que bufa el vent.
- JOSEP. A la pau de Déu, bufat!
- POETA. El vent udola. La nit
fosca com gola de llop.
I pel camí de la Costa,
baixant cap al pla, columbren
el mas Torreta d'Alonso...
- JOSEP. Preguem l'ajut masover;
per caritat, empareu-nos!
- MASOVER. Amics, ho sent; no pot ser.
El senyor d'Huguet no està
i el forn tampoc per a rosques.
Qui em diu que no sou carlistes?
- JOSEP. Mala gentola, tot tropa;
jo sóc d'arrel lliberal.

- MASOVER. Allà baix, a la marjal,
bé trobareu alqueries
on viuen els hortolans.
No vull fer més bogeries
perquè sóc gat escaldat.
- JOSEP. T'agraïm la voluntat.
Bona nit, siga amb tu Déu.
- MASOVER. Ell vos empare, germans.
- POETA. Gelats borrallons de neu
esborraven la drecera.
La bonica primavera
de Maria, somniava
amb el seu fillet nonat...

Nadala primerenca

- COR. Sota l'empar de la nit
freda com una nevera,
l'adolescent bressolera
comboiava un dolç neguit.
A la seua ombria
cap nin no ha niat.
Si ella és l'aimia,
Déu serà l'amat...!
Sota l'empar de la nit
la fosca de blaus s'omplena.
L'amor maternal alena
de sublims delers reblit.
A la seua ombria
cap nin no ha niat.
Si ella és l'aimia,
Déu serà l'amat...!

Sota l'empar de la nit,
mentre la verge somnia,
un raig de l'estel teixia
la flassada del bres buit.

A la seua ombria
cap nin no ha niat.
Ella serà aimia,
Déu serà l'amat...!

JOSEP. Marjaler, bon pit bon cànem!

MARJALER. Déu vos guarde, pelegrí.
Mal temps pregona l'oratge.
Què voleu?

JOSEP. Volem hostatge.

MARJALER. L'única cambra que tinc
està plena de codonys.

JOSEP. Quina dissort, rebotons!
Maria, farem camí.

.....

Déu amb tots, bon llaurador.

LLAURADOR. Siga el seu nom beneït
pertot arreu, vianants.
Què cerqueu per aquests plans?

JOSEP. Hostatge per una nit.

LLAURADOR. On aneu?

JOSEP. A Castelló.

- LLAURADOR. Està en voltar el cantó;
 en dos bots allí estareu.
 Bona nit vos done Déu.
- JOSEP. Adéu, llaurador, adéu.
 Gràcies pel vostre guardó.

CONLLOGA DELS PASTORETS

- PASTORET I. Què es veu allà al capdamunt,
 al cim d'aquella muntanya?
- PASTORET II. Sembla que siga el Bartolo,
 el Montjoliu mariner
 que s'ha encés com una falla.
- PASTORET III. Marededéu, quanta flama,
 pobres frares del Desert!
- PASTORET II. Jo vull torna-me'n a casa.
- PASTORET I. Calla, temoruc, tens por?
 Jesús vetlla per nosaltres.
 I vosaltres, què em dieu?

Nadala del Desert

- COR. Mare, al Bartolo jo no vull pujar
 que han tirat un «misto» i s'ha encés el pinar.
 Ja pugem els frares a apagar els pins
 i de Benicàssim colles de veïns.
 Tocant les batzoles, un frare ensopit

que ara és versolari a Sant Esperit.
Ressons de campanes s'escampen al vent;
fan l'arravatada cridalla de gent.
Mare, al Bartolo jo no vull pujar
que han tirat un «misto» i s'ha encés el pinar.
Miracle, miracle, comença a nevar,
el foc ja s'apaga. Companys, a ballar!

PASTORET I. Xe, valent, dóna'm la bota
que el sopar m'ha donat set.

PASTORET II. De vi no en queda ni gota.

PASTORET III. Reviscolem eixe foc
i ballarem una jota,
així se n'anirà el fred.

PASTORET II. Borinots, i per què no
el Ball de les Panderetes?
Es nostre, més casolà.

PASTORET III. Fes repic de castanyetes
i jo tocaré els palets.

PASTORET II. A ballar, no és nit de plets.
Pel comboi de la bugà
del Betlem de la Pigà...!

Ball de les panderetes

.....
.....

Nadala de la crida

COR.

Pastorets, veniu,
voreu un estel
que dorm al caliu
de l'Ama del Cel.
La nit tremolava
gelada de fred.
Damunt de la palla
jau nu Jesuset.

Bonic angelet,
pels camins del cel
li porta al Xiquet
llesquetes amb mel.
Veniu tots, veniu,
i qui ha nat voreu.
Mirant-se'l, s'enriu
la Marededéu.

Es ros com l'albada,
tan blanc com la neu,
més dolç que la veu
que té l'estimada.
Sa mare filava,
el fillet dormia,
son pare vetllava
i la neu caña.

Veniu tots, veniu,
vorem el Xiquet
que, dormint, somriu
gelant-se de fred.

1870

1871

1872

1873

1874

1875

1876

1877

1878

1879

1880

1881

1882

1883

1884

1885

III

CAP A BETLEM

CACAUETS I TRAMUSSETS

Les conllogues de «soleros»,
corders i matalafers,
de pressa, a Casa Romero.
Que hui és Nadal, cavallers...!

Fins i tot, el «cacauro»,
per comboiar el Betlem,
enlaira amb veu fredolina
el seu pregó nadalenc...

COLAU.

Cacauets i tramussets...!
Estan calentets...!
El «cacauro»...!

Nadala del cacauero

COR.

Colau, amb una flassada,
tremolós i desganat,
amb l'ànima ben gelada,
vol vendre cacau torrat.

Nou fills a casa ha deixat
dormits i amb la panxa buida.
Ell, pel carrer, fa la crida
per vendre cacau torrat.

Al mal temps fent bona cara
perquè el Fill de Déu és nat,
Colau crida i fa gatzara
i... no ven cacau torrat!

COLAU. Cacauets i tramussets...!
Estan calentets...!
El cacauero...!

MASSEO. Bona nit, amic Colau.
On vas si és nit de Nadal?

COLAU. Vaig a guanyar-me el jornal.

MASSEO. N'has venut molts?

COLAU. Ni un quinzet.

MASSEO. Mesura'm mig al mudet.

COLAU. A vore si et faran mal;
amb un quart en tindràs prou.

MASSEO. Recera't ací, ja plou.
Vols dir que està calentet?

COLAU. Tasta'l i voràs, morral.

MASSEO. Ja estàs embrutant el bastó
i et fotrè amb el guitarró.

- COLAU. Mira, per aquell cantó
ja aguaita un municipal.
- MASSEO. Va anant i pegant collades?
De segur és Coll de Pato.
Vaig a amanir el gaiato
perquè és bròfec a vegades.
- COLAU. I darrere unes beates
del cor de Sant Nicolau.
- MASSEO. Que no soltaré unes rates
que duc dins d'esta caixeta?
- COLAU. No faces cap malifeta;
esta nit és nit de pau.
On festejaràs la festa?
- MASSEO. Tinc un pollastre de llesta
torrat al forn, tomateta,
i de torrons un cafís.
- COLAU. I per a després?
- MASSEO. Panís
esclatat a un perolet.
Soparé a Casa Romero.
Allí faré topadeta
amb Ximet de Beniteta
i Miquelet de Panero.
- COLAU. Bé quedaràs satisfet.
- MASSEO. Que passes la nit feliç.

- COLAU. Cacauets i tramussets...!
 Estan calentets...!
 El cacauero...!
- POETA. Masseo tropeça i cau
 eixint d'aquella caixeta
 tres ratolins. Quin soroll,
 Marededéu! Les beates
 del cor de Sant Nicolau,
 en vore córrer les rates
 se'n pugen a les cadires
 arremangant-se els vions,
 mentre Coll de Pato sua
 aixant-les amb la granera.
 L'auditori, embadocat,
 segueix l'acció divertit.
 I la Pigà, riallera,
 fa el numeret que pertoca...
- LA PIGÀ. Això només passarà
 al Betlem de la Pigà...!
- TOTS. Vítol...!

BEATES DE SANT NICOLAU

Nadaleta de les beates

- COR. A la coveta
 d'un llogaret,
 una mareta
 mira un xiquet.

En la nit santa,
vora la llar,
la mare canta
fent el sopar.

A la voreta
de la cançó,
fa dormideta
ros infantó.

A l'altra vora
mufa un bouet.
Jesús no plora,
jau dormidet.

I la bafada
d'un ase guit,
és la bressada
del nin dormit.

A la nit santa,
— Nit de Nadal —,
tothom li canta
vora un portal...!

L'OFRENA DEL POBLE

Cançó de bressol

JOSEP.

Calla, collonot,
que la mare no et farà una coca!

COR.

Perquè dorga el meu fillet
i mai no tinga plorera,

vull fer-li un bres d'un pinet
del Barranc de la Teixera.

De teix hi serà el coixí,
d'espígol la coixinera,
màrfega de romaní
i els llençolets de falguera.

MARIA. Calla, carallot,
que ton pare cridarà un frarot!

COR. Perquè estiga calentet
quan el nin dorga sa albada,
de llana d'un anyellet
jo li faré la flassada.

Cardada a l'Esquilador,
la filaré a Vistabella.
La teixirà un teixidor
de colorins, a Morella.

Calla, collonot,
que la mare no et farà una coca.
Calla, carallot,
que ton pare cridarà un frarot!

LA PIGÀ. Ai, Quiqueta la Pigà
està molt redespagà...!

XIQUET. On has posat el bouet?

LA PIGÀ. El pobre està ben malet!

XIQUET. I la burra de Perdiu?

- LA FIGÀ. Hui l'han soterrada al riu;
amb una pell ha esvarat...
- XIQUET. ... i està clar, s'ha escagassat!
- LA FIGÀ. Però, què passa al carrer?
- JOANO. Xe, Quiqueta, qui ha de ser?
- LA FIGÀ. Si és Joano el mariner!
- JOANO. També els hòmens de la mar
Nadal volen festejar.
Tot el Grau hui cantarà
al Betlem de la Figà...!

Nadala dels mariners

- COR. A voreta de la mar
la Marededéu cantava.
Mentre el Xiquet somniava
recerat pel dolç bressar.

Ros de panolla,
rovellet d'ou,
pètal d'on brolla
gota de rou...!

A voreta de la mar,
Josep, somrient, vetllava
l'afany d'atzur que filava
la randa d'un somniar.

Blanca poncella,
lleu gessamí,
rosa novella
del meu jardí...!

A voreta de la mar
la Marededéu brodava
una cançoneta blava
com el cel del Senillar.

Vela llatina,
quiet somniar,
vol de gavina
pel ribamar...!

A voreta de la mar,
un xiquet, una mareta,
i la nostra nadaleta
fent pregó d'un alborar...!

LA FIGÀ. Xe, Joano, això és cantar.
Qui t'ha fet eixa lletreta?

JOANO. Un fadrinot mig poeta,
el Senyor de l'Algepsar.

LA FIGÀ. Ara en eixir, la Tomasa
vos donarà carabassa.

JOANO. Carabassa ben «torrà»
al Betlem de la Figà...!

TOTS. Vítol!

Cançó i dansa del pastoret

COR.

Pastoret, d'on véns?
De la muntanya, de la muntanya.
Pastoret, d'on véns?
De la muntanya de vore el temps.

Quin temps fa?
Plou i neva, plou i neva.
Quin temps fa?
Plou i neva i nevarà.

Pastoret, on vas?
Cap a la Plana, cap a la Plana.
Pastoret, on vas?
Cap a la Plana, vora la mar.

Què faràs?
Guardaré ramats d'estrelles.
Què faràs?
Gaudiré anyells argentats.

Pastoret, què tens?
No sé què em passa, no sé què em passa.
Pastoret, què tens?
No sé què em passa quan ve el bon temps.

Quan te'n vas?
En florir les ginesteres.
Quan te'n vas?
Al temps dels enamorats.

LA FIGÀ.

Ara li faran l'ofrena
els xiquets i les xiquetes.
Què li porteu al Xiquet
que hui ha nat a la coveta?

- PASTORET. Jo, les sopetes amb llet.
- PASTORETA. Jo, de mel, una gerreta.
- PASTISSER. Perquè jo sóc pastisser,
un plat de madalenetes.
- LLAURADORETES. I nosaltres, un dossier
de boniques nadaletes.
- MASOVERET. Jo per ser masoveret,
un ramell de timonet
collit a la Madalena.
- LLAURADORET. Un cabàs de tarongetes
de l'hort de Rafalafena.
- FEMATERET Jo, Quiqueta, no duc res.
- LA FIGÀ. Acosta't, dóna-li un bes.
De pressa, xiquets, de pressa,
que els Reis, cavalcant camells,
ja vénen per Benadressa.
I tu què li dus, xiqueta?
- XIQUETA. Lledons, lledons i un canut.
- VEU. Pas a la «Sinyo» Senteta,
la millor botifarrera
que tenim a Castelló...!
- ALTRA VEU. Però tenen molt de greix
i les fa de budell d'aca,
és millor la «Sinyo» Paca...!

- BOTIFARRERA.** No callaràs, castanyut!
- CARAGOLERA.** Un saquet de caragols
i flor de carabassera.
- LA FIGÀ.** Tant si vols com si no vols,
com pertoca a la Vilera.
- MASOVER.** D'arboços un cabasset
per fer més dolç el Xiquet.
- HORTOLÀ.** Ací tens eixe cofí
de figues seques, Maria,
collides a l'alqueria
que tinc vora l'Almudí.
- VEUS.** Tantarantan que les figues són verdes,
tantarantan que ja maduraran...!
- MANOBRE.** Olivetes del cuquello,
negretes, del secalló,
de la tenda del Pinello,
la del carrer Caperó.
- BENICASSIERO.** Ací tens eixe tonell
de vi dolcet, moscatell!
- FRAROT.** D'un convent de Figueroles
jo li duc unes batzoles.
- LA FIGÀ.** Xiquetes, quin esmorzar
tindrem demà de matí!
- BEATA.** Les sobres per a dinar.

- LA FIGÀ. Maradedéu, quina estesa;
reina, quina «arreplegà».
- DESCARÀ. Podràs pagar la despesa
teua i la del capellà...!
- POETA. Quiqueta, més «descarà»,
de gaidó fa postureta
pegant-se palmada al cul.
- TOTS. Vítol!
- LA FIGÀ. Enguany no veig margallons
amb la cabota «pelà»?
- VEU DE DONA. Que tens desitjos, Figà?
- LA FIGÀ. Veste'n a collir codonys,
bequeruda «descarà»...
- MAREDEDÉU. ... a rodolons
per la punta dels dits,
codonys collits...!

Nadala dels codonys

- COR. Al sequiol, margevorer,
d'herbatge voraviat,
fita l'horta el codonyer
per donar-nos codonyat.
- Anem a collir codonys
per a l'infantó que és nat.
Portem-li'n quatre sarions
que el Xiquet vol codonyat.

A collir codonys
a rodolons,
per la punta dels dits
codonys collits...!

La cassola està al foguer
i el codony ben ensucrat.
El pare, manifasser,
omple plats de codonyat.

Jesuset ja s'ha dormit
després de llepar-ne un plat
que un angelet s'ha engolit.
Que bo estava el codonyat!

A collir codonys
a rodolons,
per la punta dels dits
codonys collits...!

ELS REIS AL PALAU D'HERODES

GASPAR. Jo sóc Gaspar, Senyor Rei.
Vull que em digau — si ho sabeu —,
on ha nat el Fill de Déu.
Vull ofrenar-li un tresor
a un xiquet de cabells d'or.

HERODES. I jo que em sé, desgarrat,
on eixe xiquet és nat.

MELXOR. Vaig cercant el Rei de Reis.
Ací hi ha qui el coneix?

- HERODES. Jo no conec, no, ningú;
ací, de Rei, només u.
- BALTASAR. Un estel ha pregonat
que el Nostre Senyor ha nat.
- HERODES. Cavallers busca-raons,
aneu-se'n allà als collons!
- LA PIGÀ. El Fill de Déu ara està,
al Betlem de la Pigà...!
- TOTS. Vítol!

BALLET DELS ESPERITS INFERNALS

- POETA. I els esperits infernals
ballen els nanos a Herodes,
aconsellant-li que mane
acapolar els infants.
- NANOS. Corrocotxoc,
ací estem fent el badoc...!
Corrocotxoc,
ací estem fent el badoc...!
Corrocotxera,
tira'm una pera,
tira'm una pera
i un albercoc...!
Xocorrocotxoc,
xocorrocotxoc...!
- HERODES. Que vinga el lletraferit
que al cap porta cuquerolla
i a la mà duu un llarg canut.

- SOLDAT. S'està menjant tres plats d'olla
però vindrà tot seguit
encara que sedegós.
- HERODES. Que li aventen el meu gos
i sortirà d'un bufit.
Eixos tres Reis m'han fotut!
- ASTRÒLEG. Mana'm, Senyor, ací estic.
- HERODES. Estava bona l'olleta?
- ASTRÒLEG. L'olla de carabasseta
sempre és bona, Senyor Rei.
- HERODES. Ara que tens ple el budell
beu d'eixa canterelleta
d'aigua de la Rabassota.
- ASTRÒLEG. Senyor, sí que està fresqueta.
Estic millor que la sota
de bastos sense jugar.
- POETA. I el panxa grossa d'astròleg,
ben fart d'olla de la Plana
i d'ensapar-se abeurant,
va musicar un llarg rot...
- HERODES. Massa me'n dónes. Profit.
Estic fet un embolic.
Què veus, dis-m'ho, a la colla
dels estels que lluu la nit?
- ASTRÒLEG. Senyor, un Déu infinit.

- HERODES. Ja te'n pots anar, panxut.
Ara que ixca el llarguerut.
- LEVITA. Què vol Vostra Majestat?
- HERODES. Tu que coneixes les lleis,
és cert el que han dit els Reis?
- LEVITA. Sí, Senyor, ho has encertat.
Ja no menjaràs perdius
ni lluiràs ceptre d'or.
Un reialme de blavor
davalla com l'aigua als rius.
- HERODES. Això no pot ser, punyetes.
Que vinguen els meus soldats
i a tots els xiquets hui nats
que es tallen les castanyetes!
- LA FIGÀ. Això sí que no es farà
mentre visca la Figà...!
- TOTS. Vítol!

CANÇONETA DEL MORO MUÇA

- MAREDEDÉU. Si segueixes sent tan puça
no seré ta bressolera;
no sigues, fill meu, tan quera
que cridaré el moro Muça.
- LA FIGÀ. El fillet de la mare
no té soneta.

MAREDEDÉU. Dorm-te que vindrà un frare
molt manegueta.

LA FIGÀ. El xiquet, que és un corcó,
no vol afermar-se al pit.
I somriu xuclant-se el dit:
Que bordet és l'Infantó!
El fillet de la mare
no té soneta.

MAREDEDÉU. Dorm-te que eixirà un frare
d'eixa caixeta.

LA FIGÀ. La mare l'endinsa al bres
que al xiquet li ha fet son pare.

MAREDEDÉU. No, fill meu, no vindrà el frare.

LA FIGÀ. Mireu com li dóna un bes.
El fillet de la mare
ja s'ha dormit.
Ha tingut por al frare
o està pansit?

L'ADORACIÓ DELS REIS

POETA. Sota un raig de blava llum
està dormint el xiquet.
Tot silent. Vetlla Maria.
Sant Josep trencava un son
i Quiqueta se'ls mirava.
De sobte, al lluny, la dolçaina
i el ressò del tabalet.

que és nit d'abatoll
la Nit de la Pau.

Com corren les tarongeres
sense por al fred ni al vent.
No volen ser les darreres
en vore aquest Naixement.

Els estels piquen batzoles
i els angelets panderetes.
Un molt bordet que va a soles
fa un repic de castanyetes.

Vingau, fem soroll,
vingau tots, vingau,
que és nit d'abatoll
la Nit de la Pau.

Al cor del nostre raval
una colla de xiquetes
arramellen nadaletes
que han collit a la marjal.

I les rosses panolletes
bressades pels perolets,
esclaten i es fan mongetes
menjant-se-les els xiquets.

Vingau, fem soroll,
vingau tots, vingau,
que és nit d'abatoll
la Nit de la Pau.

Uns repiquen castanyetes,
d'altres dolçaina i tabal,
tremolen les panderetes
i el vi raja del barral.

I per totes les contrades
de la nostra llar pairal,
refloreixen — albardades —,
les figueres de Nadal.

Vingau, fem soroll,
vingau tots, vingau,
que és nit d'abatoll
la Nit de la Pau.

POETA.

Els tres Reis i els portadors
de les ofrenes se'n pugen
a l'escenari, postrant-se
als peus del ros infantó.
Luminotècnia adient.

Cançoneta de la Pigà

COR.

El ninet de les monges
no té dentetes,
i la «Sinyo» Quiqueta
li fa sopetes.
Nino, ninet,
balla un poquet
i la «Sinyo» Quiqueta
et tindrà al bracet...!

El ninet de les monges
menja sopetes
i a la «Sinyo» Quiqueta
li fa dentetes.
Nino, ninet,
balla un poquet
i la «Sinyo» Quiqueta
et tindrà al bracet...!

El ninet de les monges
fa rialletes
quan la «Sinyo» Quiqueta
menja sopetes.
Nino, ninet,
balla un poquet
i la «Sinyo» Quiqueta
et tindrà al bracet...!

Ja baixen les tres Maries
collint roses i clavells,
per guarnir la capelleta
del Santíssim Sagrament...!

VEU. I «l'agüelo» Reverències?
Que facen les tres caigudes!

Les tres caigudes

.....

POETA. De ferm canta el cabiscol
trempat fadrí de la vila
i ravals de Castelló.
Ja s'apropen veus, guitarres
i guitarrons. Va de jota.

LA FIGÀ. El Rei Barbut, qui mancava
per arrodonir la festa.
I la Infantona, i els prínceps,
Tombatossals i sa colla...!

RONDALLA. Alça't morrut castanyut,
hui no aniràs al parany
perquè tens unes castanyes
com a melons de tot l'any.

- COLLA. Els fadrins d'ací
ja no pinten res,
els que pinten ara
són els forasters.
- REI BARBUT. Els fadrins d'ací
sempre pintaran
perquè els forasters
vénen i se'n van.
- RONDALLA. Alça't morrut castanyut,
hui no aniràs al parany
perquè tens unes castanyes
com a melons de tot l'any.
- REI BARBUT. Cavallers, bon pit bon cànem.
Hem vingut del Castell Vell
que aguaita al cim d'un turó,
per cantar-li una cançó
a qui hui ha nat a Fadrell.
Uns bolquerets de burell
cosits per la meua filla
i uns conills caçats a l'Illa.
- INFANTONA. Capolls de seda filats
pels cuquets del meu jardí.
- PRÍncep MEC. Una trompa de carrasca
- PRÍncep RUC. Una tella per al flendi.
- TOMBATOSSALS. Jo, un rotllet.
- TRAGAPINYOLS. Llonganisses de Moró
per torrar-les a la llar,
i pa roig de la Botona.

- ARRANCAPINS. Ací dins d'esta caixeta,
píxavins del Senillar:
Un parot i una mareta!
- POETA. La gent està molt a gust
i, si més no, satisfeta;
allò trenca el cor a tots,
les «agüeles» sanglotaven...
- LA FIGÀ. Que isquen els Sants i Santetes
de la processó del Corpus...!
- POETA. Enflocada tirallonga
de xiquets i de xiquetes,
s'apropen a Jesuset
mentre ploren llurs maretes.
- LA FIGÀ. I la colla de dimonis?
De segur, fent malifeta.
- VEU. S'han fotut els pastissets
de la «Sinyo» Tomaseta...!
- POETA. Sant Miquel, tot enfurit
amb el monyo estorrufat...
- SANT MIQUEL. On estan eixos valents?
Sapiau que Jesús és l'Amo!
Agenolleu-vos, covards...!
- POETA. I els fa enlairar tres vegades
un visca al xiquet que ha nat.

.....

COR. El fadrí cantava,
la lluna corria,
la mare cuinava,
el pare fumava
i el fillet dormia...!

Nadala del voladoret

LA FIGÀ. Què li daré jo al fillet de la mare?
Jo no sé què fer-li al xiquet de Betlem
que dorm en el bres comboiat per son pare
rebut la calenta bafada del fem...!
Quin cabell! Com l'or, ros i rull, com panolla,
com l'encés capvespre, quan el sol se'n va,
l'hora que la mare fa cura de l'olla
i el pare ja es deixa el treball per demà.
De pressa, Cagueme, colliu-me una canya
que vull enflocar-la pel goig del xiquet.
De pressa, de pressa, que la nit s'afanya
i abans vull que tinga... un voladoret!

CAGUEME. T'agrada, Quiqueta?
Jo duc... la canyeta!

POETA. Sant Josep, molt satisfet,
— hui es sent més «castellonero» —,
al coll li posa al xiquet
mocador «madalenero»...!

VEU. M A D A L E N A...!

TOTS. V I T O L...!

LA FIGÀ. Què, xiquets, vos ha agradat
el Betlem que he comboiat?

- TOTS. Sí...! Visca la Pigà...!
- LA PIGÀ. Fora la «Sinyo» Tomasa
vos donarà carabassa.
- TOTS. Carabassa ben torrà
al Betlem de la Pigà...!
- COR. Al.leluia, al.leluia...!

1870
The first of the year
was a very dry one
and the crops were
very poor. The
winter was also
very cold and
the snow was
very deep.

The second of the year
was a very wet one
and the crops were
very good. The
winter was also
very cold and
the snow was
very deep.

The third of the year
was a very dry one
and the crops were
very poor. The
winter was also
very cold and
the snow was
very deep.

The fourth of the year
was a very wet one
and the crops were
very good. The
winter was also
very cold and
the snow was
very deep.

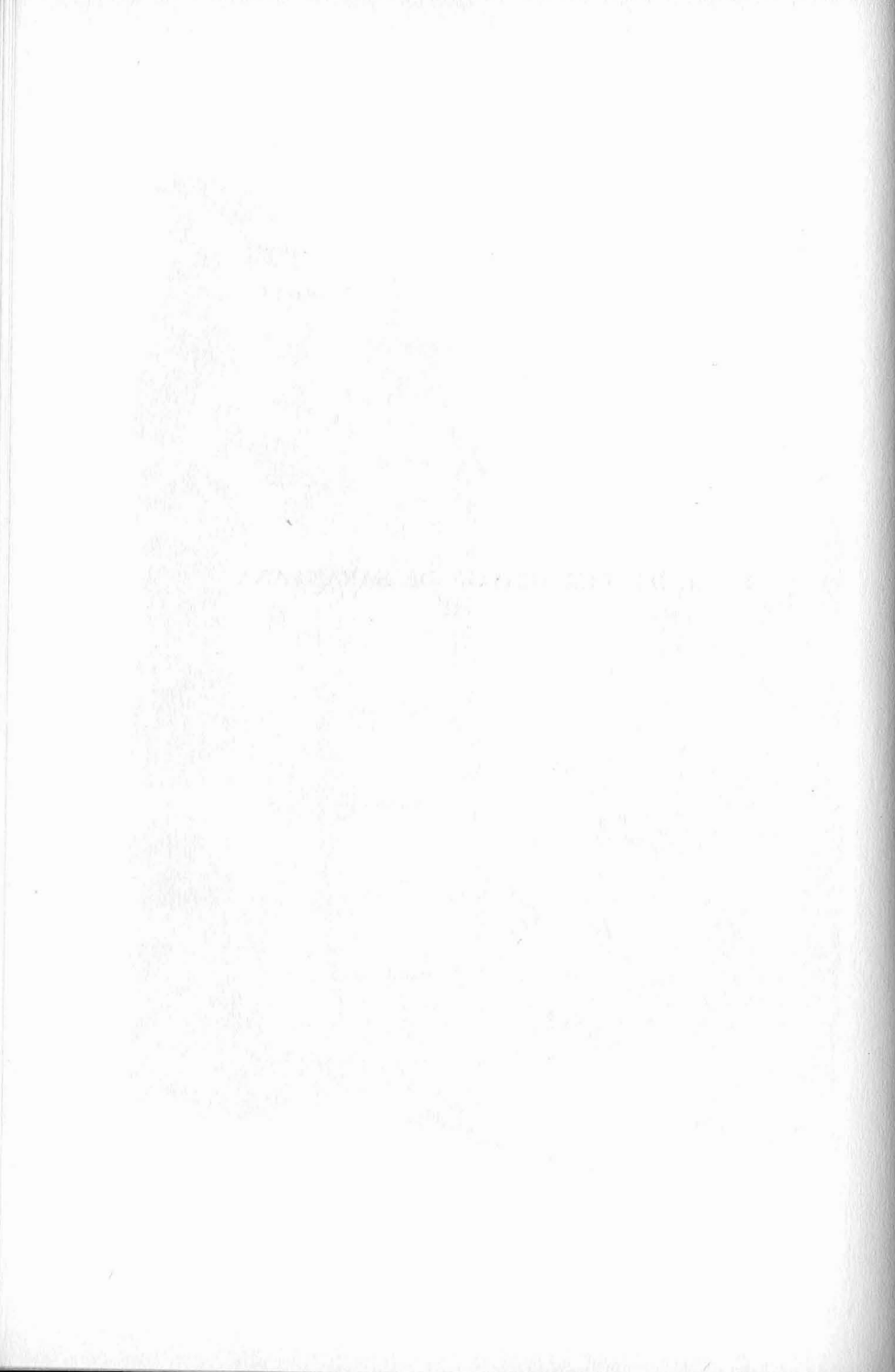
The fifth of the year
was a very dry one
and the crops were
very poor. The
winter was also
very cold and
the snow was
very deep.

XV.—CONTES

1975-1980

I.—EL DARRER SENYOR DE SARANYANA

La terra argila de la vall del Cantavella, ferida per la pluja que caïa a cànters un aiguamoll capvespre de tardor, enrunava, pegallosa, les soles de tres vianants — una dona i dos hòmens —, que amb la casa a l'esquena, mullats i cansats, s'adreçaven pel feréstec camí cercant un refugi per soplujar-se. Els cims de les properes muntanyes mortallades de brut cotó-en-pèl, esfilagarsaven, cantelluts, les molsudes boires que, cansades, a l'hora baixa, es feien flassada no deixant vore res a més de tres pams del nas. Un ventijol gelat, fredolic sospir reblit de flaires d'espígol bullit, enlairava primiceres estolades d'esgrogueïdes fulles de l'omedà que fitava el rierol; fantasmagòriques falzies, negres ecos de l'atzur primaveràl, se'n tornaven colltorçades per la tempesta a llurs llars del sud xiuxiuejant cançons tristes. De sobte la metàl·lica veu d'una campana rebotant pels cingles de les asprives moles, va capgirar les passes dels motilons amics fent-les més lleugeres el deler d'arribar, abans de caure la nit, a qualsevol lloc que els oferira recer.

El molí de La Todolella restava ja prou lluny per tornar arrere; més vorà semblava el llogaret de Saranyana d'on seria, sense dubte, el batall que planyia aleshores. I pel costerut assagador, afermant-se a l'esvarosa catifa, afanyosos, es veien a redós de l'encesa llar de l'hostal vilatà davant d'un plat de calent i de xulles torrades a la brasa.

No van tardar massa estona a columbrar l'embromat espadat d'un humil campanaret que emparava quatre cases; l'era, erma. Un silenci de mort ho omplenava tot. Escarotat mussol, sota l'esguard d'un llampec, saludava els forasters. Estaven a Saranyana.

D'una empenta la baldella d'una porta se'n va anar a fer la mà encenent-se un ressò de casa buida a l'ensems que un llumí era apagat per estantissa brafada.

— No en tinc més, de llumins; s'han banyat. A la butxaca esquerra de la motxilla trobaràs la llanterna.

— Tinc la meua. Avant.

Al caliu de la humida llenya que es migcremava a la rústega llar, després de sopar unes senzilles sopes escaladades amb un ou per cap, una mica negres d'estalzim del fúmeral sorregat per la pluja capvespral, i d'haver honorat una bona penca de pernil comprat aquell matí al Mas dels Frares, margevorer de la moleta del mateix nom, la petita corranda s'endinsà en una conversa de bruixes i endimoniats, entabuixats — potser —, per les contalles que els havien fet dies enrera al Santuari de la Merededeu de la Balma a Sorita.

Un ferm ventallar capitombava les ventalles dels finestrons. La lluna creixent guaitava per l'espina de la fugissera nuvolada mentre jovenívols estels enjoiaven el muntanyenc paisatge. Al fons, l'abatoll cridadís de l'aigua davallant els barranquisos.

— Al menys s'ha esbargit la tempesta; no em feia gens de gràcia passar la nit sense dormir. Però encara bufa aquest maleït vent. S'haurà penjat algú? Quasi estic peneïda d'haver vingut; el temps en setembre és molt carasser.

— No et poses nerviosa. Ara cal pensar a jaure.

— Cert; demà hem de matinar si volem fer camí. D'ací a Mirambell encara hi ha un bon passeig.

I mentrimentre els meus companys estenien llurs sacs a les voreres de la llar mig apagada, vaig baixar al carrer a pixar i, després, tancar la porta afermant-la amb un cabiró que hi havia a l'entrada. Amb presses vaig comboiar-me el llit reblint-me un delitós tremoleig en vore'm arran de migranyoses brases. Un bona nit fins demà i a dormir s'ha dit.

Una xarxa indefinible m'embolicava amb ses febles però ben trenades lligasses sentint-me desvalgut per fer res presoner d'una entrecreuada teranyina. Rodons udols baixaven pel fúmeral remolinent boirines sota la fosca d'una tenebra nua. I jo sense poder glapir. La por que

m'enfaïa s'harmonitzava amb una mena d'estranya hipersensibilitat empentolant-me, ingràvid, qui sap a on. Potser allò era la mort o, de segur, un malson febrosenc conseqüent a un refredat. Un darrer esforç per cridar, sense poder. I com el navegant perdut deixa a la providència l'elecció del rumb del desmantellat bergantí, deslliurat de la voluntat, em vaig deixar portar de la freda mà d'una fantasmal forma encaputxada.

Al presbiteri un cor de cavernoses veus enlairaven un gori-gori. El meu encaputxat, corifeu del fraram, després de deixar-me al costat d'un cadafal encimbellat d'un taüt il·luminat per les tremoloses flames de quatre torxes, es va incorporar al grup espectral de la comunitat. Llavors, una ensopida tirallonga de kíries i misereres només trencada pel cabiscol:

*Animalot, animalot,
ara que no manquen figues,
ara t'has mort, ara t'has mort...;*

Hagués esclafit en una riallada però el verdós rostre de l'encaixat, dos ulls ben oberts i un pam de sedegosa i ennegrida llengua, hi era silent amb tota la seua tràgica realitat. Tot seguit, després d'eixarmar el mort, s'organitzaren en processó per soterrar el company a qui tant li agradaven les figues i que mai més no en menjaria. I tots plegats, per la porta de l'església se n'anaren engolint-los la fosca entre paternòsters i lletanies.

Un cop em va despertar; el meu company que, a la palpa, cercava la cantimplora per beure. Tot havia estat un malson. Més cansat encara que la nit abans vaig guaitar per un badall de la porta del balcó; trencava l'alba. L'estel de la matinada quasi trasponia la mola de Sant Cristòfol.

— Com has passat la nit?

— Molt bé; només que he begut moltes vegades. El pernil estava massa salat.

— I tu, com estàs?

— Contenta perquè avui tindrem un bon dia; no hi ha cap núvol.

— Ara, xiquets, refem sense presses les motxilles i a desdejunar. Quan arribem a La Mata ens llavarem i esmorzarem com cal perquè la jornada que ens aguarda és dura; aquesta nit hem de passar-la a Mirambell.

Altra vegada amb la casa a l'esquena els marxadors no se'n van anar sense abans donar un volt pels quiets carrerons del llogaret. Ni una ànima, ni un gos xarnego que els lladrara, cap escarot de gallina matinera; no res. Allò estava mort i ben mort. I adreçaren llurs pasess cap a la petita placeta de l'església on el campanaret sense campanes pregonava l'absència total de culte.

— Espereu-me, vaig a vore si està oberta.

— Nosaltres també anem.

Les portes, entrebadades, no van oferir resistència. Els meus companys, escorcolladors, de la humida nau no van treure res en net. Jo no vaig poder passar del brançal. El mateix escenari on la visió del malson s'havia donat, hi era present, davant dels meus ulls.

Un sol esplèndid apuntava per la cresteria de la Mola Garumba. Volanders teuladins, vitalistes, guarnien el brançatge de ginebrons i savines. Al revolt del camí, engarlandant la branca d'una alzina cremada per un llamp, un penjat: Dos ulls esmaperduts i un pam de llengua.

Hom pot imaginar-se l'esgarrifança nostra. La xicota, presa d'una crisi nerviosa, no sé com la calmarem. Allunyant-nos, altra vegada a la placeta de l'església, esperàrem la tornada del company que se n'havia anat a La Todoella a denunciar la troballa. Més o menys al cap d'una hora, el jutjat es feia càrrec del mort. Llegida la diligència que

pertocava la signàrem i fotérem al camp més que de pressa sense oblidar, tots tres, el penjat; jo, l'estrany vetllatori. No cal dir que vaig callar tot el que em va passar; no ho haguessen cregut prenent-me per boig, si més no.

Malgrat el succeït la marxa va continuar. De nit fosca arribàrem a Mirambell cansats i amb molta fam. La vida, amb tota la seua força estava present: El mort a la fossa, el viu a la fogassa.

Al dia següent, en el cotxe d'un amic tornàrem a Castelló. Sempre que ens veiem recordem la carassa de l'exclaustrat frare — així m'ho va contar un todolellà —, que va sortir del convent amb motiu de la guerra civil vivint, a soles, al seu pairal llogaret de Saranyana d'on va ésser el darrer senyor.

Fredes, 1975.

parce que la situation économique de ce pays est
assez difficile, tout est en jeu, et il faut
le cas où que vous allez en ce qui concerne
l'indépendance économique de ce pays.

Malgré le succès de la mission de la Commission
économique et financière, il est évident que
nous ne sommes pas encore parvenus à un
accord définitif.

Alors, nous sommes en train de négocier
avec les autres pays de la zone de la
Commission économique pour l'Amérique
latine et les Caraïbes.

Il est évident que nous ne sommes pas
encore parvenus à un accord définitif.
Cependant, nous sommes en train de
négocier avec les autres pays de la zone
de la Commission économique pour l'Amérique
latine et les Caraïbes.

Les pays de la zone de la Commission
économique pour l'Amérique latine et les
Caraïbes sont en train de négocier
avec les autres pays de la zone de la
Commission économique pour l'Amérique
latine et les Caraïbes.

Un tel accord économique est nécessaire
pour la zone de la Commission économique
pour l'Amérique latine et les Caraïbes.
C'est pourquoi nous sommes en train de
négocier avec les autres pays de la zone
de la Commission économique pour l'Amérique
latine et les Caraïbes.

Il est évident que nous ne sommes pas
encore parvenus à un accord définitif.
Cependant, nous sommes en train de
négocier avec les autres pays de la zone
de la Commission économique pour l'Amérique
latine et les Caraïbes.

Il est évident que nous ne sommes pas
encore parvenus à un accord définitif.
Cependant, nous sommes en train de
négocier avec les autres pays de la zone
de la Commission économique pour l'Amérique
latine et les Caraïbes.

II.—L'ALADRE DE LA MORT

II—L'ÉTAPE DE LA MORT

Catifes de margarides i roselles s'estenien pels erms bancals d'una foia envellutant-la de colorins; damunt d'un jaç de florides ginesteres voraviades de groguissona boxeda, esglaonant-se fins els cimalls propers, remorejava la pinada, — trespol on cridadisses cadernereres pregonaven la maduració de la primavera —, cançons de veles i vents, eco de l'ora que s'endinsava pel colletà Fredes. La terra, mare eterna, havia assolit una vegada més sa fogainera joventut traduint-se en vida, donant-se tota.

A l'ombra d'un pi i amb la mirada perduda, un més que vell envellit personatge, fumant-se un cigarret, reblit de la plaüra que comporta saber combregar amb la sonora solitud del cant del silenci, potser no pensava en res. Un mig somrís als seus llavis en sentir-se amanyagat d'un jovencell ventijol que, joganer, s'esmunyia amagant-se per sa llarga i ondulada cabellera, no deixant-se agafar mai quan amb ses febrosenques mans temptejava d'atansar-lo. Secs cops de tos deixaven sense alè, fadigós, l'home de la bengaleta a la mà i el timonet a la boca. La vida, viscuda amb plenitud, se li n'anava més que de pressa enverinada de nicotina; només un miracle podia salvar-lo de la fossa.

Per això es trobava allí amb l'amical companyia d'un barbut versemblant un frare pidoló estiuejant d'incògnit. Aquell matí s'havien llevat enjorn per pujar al coll des d'on les cingleres del barranc de la Tenalla, talaies on sovint pasturaven les cabres salvatges, bé es distingien; però un pantaix respiratori del cabellut havia perllongat l'estona sota la pinada.

— No, fill, no; si no te'l deixes d'una, no et curaràs. És el mateix que visques a la muntanya que a la mar.

— Ja ho sé, «hermano»; no puc fer-ne més i sóc conscient del fi que m'aguarda si continue fumant. Tornem a casa que ja és tard.

A poc a poc, per una drecereta que davallava la solana de la foia, s'entornaren al xalet on s'hostatjaven; el sol

del migdia badava les pedres. Pel cel rodolaven avions a reacció; a la vall, l'alè trencat i anguniós del bronquític.

Ja feia anys que el «hermano» Vicent de Rafelbunyol, almonier dels franciscans de Sant Esperit, quan arribava el bon temps recorria les contrades turístiques des de Castelló a Vinaròs comandat pel prior del convent. Sempre havien correspost a la simpàtica bonhomia del senzill llec que, quan convenia, segons l'auditori, amb la contalla del miracle adient, anava omplint el bossot que portava a la faltriquera. I si es tractava d'estrangers, per seriots i cagadurs que foren, amb unes albadades els arrancava uns olés i diners a manta. Mai no s'allotjava a l'hostal, estalviant-se tot el que el prior li permetia per despeses; un plat d'olla i una sardina «a la portier» sorregada amb un traguinyol de vi casolà, mai no mancava de la caritat dels hortolans de les sènies on els melons tendrals eren millors menjats a l'ombra dels emparrats o, quan eren furtats, sota una pampolosa figuera, mirant la mar i oint la monorrítmica tonada que fan les figues en despenjar-se: paf! paf! paf! I per dormir, les pallisses. Allò era vida i no la del convent. Estius vingueren.

El sancallós frarot no es privava dels petits vicis que fan amables els sacrificis que comporta l'estat monacal. A més de demanar, menjava, bevia, fumava i dormia: res més. La baralla, el maleït «burro» li feia perdre l'esme i el bossot, de vegades. Sempre recordava, avergonyint-se, d'una nit passada al campament d'Alcossebre on, després de sopar uns mestres jovenalls el convidaren a fer una partideta. I entre café i copa, bé fóra per aquell camallut i parlador almassorí que l'atabalava amb un deslligat romanç o perquè les cartes no li venien de cara, en poc menys de tres hores havia perdut les almoines arreplegades darrement. No cal dir que el capellà de l'acampada, assabentat del fet, no el va deixar captar a la missa. Després d'esmorzar,

en agrair-li al cap dels jóvens el bon tracte rebut, quan ja anava a emprendre el camí d'Alcalà, on l'Ordre tenia convent, els xicots que la nit abans el deixaren net li tornaren, entre riallotes, les pessetes. I amb llàgrimes als ulls, xanglotejant, desfent-se amb lloances al Pare Sant Francesc que sempre procurava pels fills necessitats, altra vegada el quotidià peregrinar per aquest món de patiments i misèries cercant l'enlairat assagador del cel.

Enguany, amb l'enrònia de fer una escapada al Santuari de Benifassà, on recerat al monestir es sacrificava un pare cartoixà del seu poble, no es va entretindre massa en l'itinerari coster i allà va fer cap en auto-estop. Poc tardaren en contar-se les benaurances i malaurances soplujades als claustrs conventuals, però l'experiència de l'Abadessa, avessada a semblants situacions, va fer que l'hoste, convidat a acomiadar-se de l'amic, adreçara les passes cap una urbanització propera on anava gent de diners i d'arrelada religiositat, com pertocava. Al menys així li ho havien dit. I ben d'hora, entre comes la carretera de Fredes, capell de palla al cap, alforges al muscle, avarques i amb l'hàbit arremangat deixant-se vore els voraviats calçotets lligats als garrons a l'estil llaurador de la terra, xano-xano, costera amunt només trencada per una llarga migdiada, allà al capvespre i amb més fam que Garró, cansat com un ase, arribava a la petita vall on una dotzena de xalets de caire muntanyenc rebien el silent amanyac de l'hora baixa.

Tot semblava anar bé per als dos estiuejants. El «hermano», amb permís del prior per treballar aquella contrada de la Tinença que tant prometia, acompanyava la desferra d'escriptor alhora capficat en contes. Sense dubte, alguna almoina cauria en agraïment. Mentre, a fer gana de menjar passejant pels voltants amb l'ajut d'un gaiato de branca de boix; el poeta no n'estava per a rosques i restava al xalet amb les seues falòries i aspre estossecc.

— Què, «hermano», ha vist les cabres?

— No fill, no; ni cabres ni cabrons. Molta llana i olives del cuquello per eixos bancals.

— Hala, dutxe's i a dinar, que tindrà ganeta.

I el «hermano», bon fill de Sant Francesc, es deixava portar de la providència. Després de dinar i d'ensobegar un son darrere l'altre, un got de llet amb madalenetes per trencar el desmai i al restaurant, a fer una xerrada amb el procurador de tot allò i empalmar uns cigarrets fins que el sol s'amagava. Llavors, a recer del televisor, uns gotets de vi i a sopar.

Era a la nit, en arrematar l'escurada, còmodament assegut a la petita terrassa, es prenia el seu café del temps i oïa música; el company, al llit. No recordava haver passat uns dies tan bons fora del convent i, a l'ensems, tan reblit d'esperit franciscà. Només, de quan en quan, conscient de la realitat, pensava que allò no podia durar gaire. D'almoines, res; allí no n'hi havia veïnat per captar. Com justificaria la seua perllongada estança al llandós Pare Bernardí? D'altra banda, fins que vinguera el germà del malaltús no devia anar-se'n; aquell xicot no estava per deixar-lo a soles. Res, res; ben lluny els mals pensaments i a dormir. Déu diria.

La vespra de Sant Jaume havia arribat fredolina i endolada d'espessa boira. Els cotxes prou nombrosos i amb gent jove que, farta d'humides basques, fugia de la costa per passar el llarg cap de setmana que les festes de juliol oferien enguany. El «hermano», capdamunter d'un roc que fitava sa solitud davant del xalet, atalaiava l'entrada a la vall fins on podia. Almenys havien arribat quatre cotxes.

— Xe, no escrigues més i guaita; sembla que tindrem companyia.

— Potser siguen amics meus.

I atansant a cau d'orella la boira columbraren el jove-nívol soroll d'una colla que pujava pel camí trafegant la molsor de la broma i amb el procurador de capitost — ja es veien —, comboiant la conlloga i parlant-los de les excel·lències del lloc on s'encontraven. Motxilles de colors, pantalons vaquers i guitarres escorcollaven amb avidesa els voltants.

— Que l'esperit de la muntanya guardi el cau del poeta.

— I a vosaltres, amics; benvinguts a ma casa que és la vostra.

Un simpàtic avalot trencava la plaüra de l'embromat capvespre. El «hermano», mentre el poeta era presentat pel cap del grup escolta, havia lligat amb unes guitarreres aconsellant-los el xalet vorà del nostre. Però no, ja estava tot parlat. La gent volia acampar i només en llogarien un on s'acomodarien els directius — un salessià i dos mestres —, que encara no hi eren.

— Bon uisqui; vosté sempre patint. Com li va per aci dalt?

— Bé dins del que cap. Tu saps comestic jo, fotut i ben fotut. Però deixem de coses tristes i bevem, amics, per la vostra bonica joventut. I els altres, per què no han entrat?

— N'érem massa; ara munten les tendes. El meu company Xavier, en representació de tots, vol demanar-li un recital per a després de sopar.

— Bon embaixador t'has buscat; bé saps que em dec al món jove. I aquest, versemblant un héroi hel·lènic defugit del fris del Partenó per enjoiar les falòries d'un poeta, m'ha entrat per l'ull dret. Acceptat, jovenall; els dius als teus amics que seré tot vostre i faré el possible per recerarvos, sota la flassada de l'estiuença nit que, de segur, honorant-vos, es despullarà de boires per mostrar-nos la deessa Urania a sa còsmica trona amb dosser d'argentats estels, obrint solcs — lluminosos camins on els somnis

gaudeixen llur despertar a la vida —, com vosaltres els obriu pletòrics d'esplendoroses sabes per on passeu.

El més jovencell, en l'alborar de la seua albada, sota la influència de les líriques elucubracions de la sempre jove poesia que es manifestava mitjançant una veu fosca i amanyagadora a l'ensems, potser corprés per aquell abatoll d'energia nerviosa expressant-se amb un llenguatge que a d'ell mai no havia arribat, va mormolar amb timidesa unes paraules d'agraïment. I encenent tots tres un pallmall planificaren la vetllada: Cernuda, Aleixandre i una selecció del llibre *Poemes per arrematar* amb el «... marineret d'ulls blaus». De música, Vivaldi, Albinoni i Beethoven.

La nit, enflairada d'espígols, fruïa sa juvenesa guardada d'un còsmic polsim argentat — ferm assagador fet de cel·lestia —, oferint al somniador un passeig pels camins catifats d'estelades. El cant del silenci ho omplenava tot; els esperits, amb plenitud d'absències, suraven a l'empar del melòdic amanyac. Una dionisiaca veu, fent pregó de l'estiu, invocava els déus antics, — fantàstics i bonics —, perquè combregaren amb el jovent auditori que s'esbargia sota la pinada catifant el pradell encés d'amorosides grugues. I un grumetàs — marineret d'ulls blaus —, rebent l'apassionat missatge d'amor i de pau del poeta.

En la solitud de la matinada, l'agredolç alenar d'un oreig albader lleugerant l'estossec d'un pitral anguniós.

El dia següent, malgrat les torbes i estosesgades respiració, el poeta — amb l'ajut del «hermano», un parell de uisquis i mig paquet de Pallmall —, encara va cuinar una paella per a tots; n'estava de bona! Ell, ni la va tastar. Només va poder, al llit; tremolosos calfreds amb l'enfimsamatós alenar podien ser, sense dubte, el principi d'una broncopneumonia a les quals era tan afecionat.

— No t'ho deia jo, fill? Què vols prendre?

— No res, «hermano»; deixe'm a soles. I no diga que estic malalt; ja vorà com açò passarà.

I allò no va passar. Als tres dies, a l'hora prima de l'albada, quan l'insomni desvetlla l'enamorat i el malalt, una mà tota os se'l va emportar enlairant-lo a l'abim on el torb — dolçainer llavimut —, rondineja escaient ball rodat. Va morir d'una tos.

Un Land-Rover Santana, més que de pressa, s'enfilava carretera amunt cap a la urbanització on l'havia empalmada l'amic dels viatgers que, seriosos, no gosaven dir res. Al seient de davant qui conduïa amb salakof, un barbut esgroguèit i primatxó amb kimono xinés, i un mossén ros i rull, estirat, amb lluenta sotana i ulleres d'intel·lectual, pardal gros d'una institució eclesial que havia perdut el caporal feia pocs dies. Darrere, un frarot carmelità curt de garró però quadrat que, malgrat les seues maneres, semblava ser distingit; un cendrellós jove amb una simpàtica grenya escaient als seus ullerats ulls de lletraferit exseminarista, i un home fet i dret cartera a una mà i amb l'altra rascant-se una barbata a l'estil d'un conegut artista de cine.

— Per ací, mossèn, per ací.

— Si vos plau monsenyor, «hermano», monsenyor. Què poc respecte a la jararquia.

Capdavanter el «hermano» Vicent els va endinsar a la cambra on encaixat en un taüt blanc, com li pertocava per sa qualitat de fadrí, lluint una mena d'estranya mortalla que només li arribava fins més amunt dels genolls deixant-li els garrons a la fresca, mitjons de tenis als peus i un ramellet de romaní afermat a una mà sobre el pit — ofrena del menopàusic romanç amorós d'una rànica fadrina —, amb el rostre color d'un verdós bronzejat emmarcat de sa llarga pelussera, carasser pel somrís de la mort, dormia el son eternal el poeta i amic.

— Més angèlic que mai, monsenyor.
— Voldrà dir arcangèlic, «padre José». En vore'l he tingut la visió celestial de Sant Joan de la Creu. I a vosté què li sembla, pintor?

— Què he de dir? La mort sempre és lletja; la mort és la fi on comença el no-res. Allò que l'home es deixa, el que fita el seu pas per la terra; només el fruit de l'esperit es perllonga en el record dels hòmens.

— Vosté ho veu, «padre José»; els artistes tan diletants de l'absurd. No tenen remei, però ja ho pagaran a l'infern.

— Ben cert és, monsenyor.

D'una altra banda l'home del salakof que aleshores portava dues caixes d'havans sota el braç, i el de la cartera — germà del mort —, s'havien organitzat la buscadissa de la documentació i d'altres papers regirant el caixonet de la tauleta de nit i l'armari.

— Què, tot està en ordre?

— Sí, tot bé; fins un imprés de la caixa d'estalvis signat en blanc. Què et sembla, el portem a Castelló o el soterrem ací?

— No ho dubtes, ací; les pessetes que t'estalviaràs. Qui vullga vindre, ja vindrà. Jo no deixaré de fer el que li vaig prometre en vida al teu germà i amic meu. Tots aquells que l'acompanyaran al sequer, cigarro i dels bons.

El «hermano», mentre els amics del fotut se'l miraven i escoltaven, parlava amb el xicot de la grenyeta fent-li la contalla de tot. La nit abans va dir-li que si passava alguna cosa ho comunicara a l'adreça telefònica que hi havia al caixò de la taula. I així ho va fer com també tenia amanit el desdejuni per a tots per haver estat comandat que tractara bé a qui vinguera.

— Heu oït la voluntat de l'albat; senyor fins la darrera hora. I a la taula i al llit, al primer crit. Anem, «padre José». Requiescat.

I tots plegats passaren al menjador on una ben servida

taula amb tasses de xocolat acabat de fer i plates de madalenetes els aguardava. Marie Brizard per matar el cuc.

— Hala!, a menjar s'ha dit, perquè avui tindrem un dia molt mogut. Servesques madalenetes, «padre José». I bon profit.

— Vosté primer, monsenyor.

I amb el silenci que escaïa, només trencat per un reguitzell de versos segellats per l'estossegat magnetofònic del malaguanyat, s'ho engoliren tot a més d'una altra plata de llesquetes amb ou ben ensucrades, comboi del «hermano».

— Nostre Senyor li conserve la gana, «padre José».

— I a vosté, monsenyor.

Tot seguit el satisfet personatge, més satisfet encara pel que havia engolit, va manar a cadascú dels conlogats la feina a fer per a la bona organització: dinar, ploraneres, enterrament, etc. Ell es retirava amb el «padre José» a l'ombra d'un pi per enlairar els precés que, sense dubte, li obririen el cel al destarifat versolari i amic. Un rot reblit de satisfacció l'escaïent punt final.

— Déu li augmente la gràcia, monsenyor.

— En vida seua, «padre José».

Al migdia ja estava tot amanit a l'espera de l'emparedament del mort en un nínxol del vilatà fossar, petit quadrilàter farcit de punxam on gaudia l'oblit; no era possible soterrar-lo perquè encara així havia estat una gran feinada desbrossar el lloc just per poder passar. El dinar — per a trenta —, ajustat amb la mestressa del restaurant: Ensalada, paella i crespells albardats amb mel. Hora, les dues. Fins les sis del vespre restava temps per fer una bona migdiada a l'ombra dels pins o fer un volt aprofitant l'avinentesa per atansar les cingleres cercant les cabres.

Deixant a banda la mortalla de fans del Barça que li havia endinsat el «hermano» Vicent, allò més encimbellat,

el que va cridar més l'atenció, les ploraneres. L'una, camallarga i amb nas de picola, endolada, a la capçalera del fèretre enlairant amb veu prima la vida i miracles del seu senyoret; les altres, també molt endolades, a la vora i afermant el que es deia amb plors i cabotades d'assentiment. Feia molts anys que en aquelles contrades no s'havia vist un condol tan ploraner, cridadís i avalotat. Tot s'ho mereixia el difunt.

Anava arribant gent coneguda. L'amic pintor — cap de protocol —, els adreçava al xalet on rebien la condolència els familiars i, només si eren persones distingides, integrades pel jove de la grenyeta a l'ombra que soplujava el basqueig de monsenyor i el fàstic del «padre José».

— Que feixuc és açò!; bé ens guanyem el cel.

— Ben guanyat el tenim, monsenyor.

Un homenot peugros, tot bonhomia i afecte al finat, amb un magnetòfon gravava les pròpies impressions i les d'altres que, corrandats, s'enquimeraven a solucionar les malifetes polítiques del veí país o feien comentaris sobre la problemàtica del futbol. Una veu — a dinar! —, va fer el miracle d'esbargir les corrandes més que de pressa per tindre lloc i no restar sota taula, ja que s'havia esbandit la remor que no hi havia prou menjar per a tots. Al xalet, l'encaixat sota el dol d'un brunzent borinot; ningú més.

La pau del quadrilàter fitat per una cantonera estela feia almenys deu anys que no havia estat trencada per tanta gent, puix que, a més dels forasters arribats amb motiu de l'enterrament, el poble — alhora amb nombrosos estieujants —, assabentat de les benediccions que repartia l'engolat monsenyor de pregona santedat i saviesa, va voler ésser a l'acte i romania a la bancalada on, recolzat, un dels murs recerava el carner. Des d'allí no es perdria detall. Un mormoleig d'expectació i, després, positura silent.

Davant davant, monsenyor; a sa dreta el «padre José»

— prior del Desert de les Palmes —, i el «hermano Vicent»; a l'esquerra, el pintor abillat de xinés, el senyor de les caixes d'havans sota el braç i l'home de la cartera a la mà. I després el bagul comportat pels amics, el condol ploraner, familiars i els altres. A la fi, el soterrar. El paleta i l'amic cendrellós de la grenya escaient, capdavanters en més d'una hora, tot ho tenien disposat per a la lapidació. I en menys que canta un gall, mentre el «padre José» entonava amb l'ajut del «hermano» un requiescat darrer i l'amic repartia els havans, tot lluït i amb un clau la inscripció: La mort, font de la vida. Juliol, 75. M. P. S.

A l'any de la vivència viscuda a la muntanya, vaig tornar-hi. Catifes de margarides i roselles s'estenien pels erms bancals d'una foia envellutant-la de colorins; damunt d'un jaç de florides ginesteres voraviades de groguissona boxeda, esglaonant-se fins els cimalls propers, remorejava la pinada — trespol on cridadisses cadernereres pregonaven la maduració de la primavera —, cançons de veles i vents, eco de l'ora que s'endinsava pel colletà Fredes. La terra, mare eterna, havia assolit una vegada més sa fogainera joventut.

Fredes, 1975

Una estiuença nit de juliol, Miquelet, jovenall de quinze anys, assegut al pedrís que vorejava la terrassa del mas, mirava els estels. Després de sopar — si feia bona nit —, mentre els pares posaven al llit els germanets, a l'empar del silenci gaudia d'endinsar-se a l'espai i somniar. Sa desperta adolescència el portava a considerar els misteris de la vida que encara només columbrava. Aquells dies havia llegit un llibret de Flammarion que amb el títol de «Urania, la musa del cel», l'enlairava a les sidèries contrades on, cavalcant un estel de cua roent, intuïa la grandiositat de l'univers.

— On eres, fill?

— Ací, mare, mirant el cel.

— Vine a la meua vora i em contaràs la pesquera de granotes.

— Cinc dotzenes, mare, cinc dotzenes. Eren tan grosses que semblaven renocs; bones sopetes s'haurà menjat el doctor.

— Tot s'ho mereix; és tan bó! Tu saps com es va portar a la malaltia del pare.

— Sí, però quan no són les granotes, collida de figues per al senyor Pepet de Godes.

— T'has estalviat la d'avui; ha vingut el seu nebot a per una cistelleta. Ton pare l'ha acompanyat.

— Què fa el pare que no ix?

— Netejant-se l'escopeta, encara que manquen dies per obrir-se la veda. Ara que recorde treu el gramòfon. Aquest capvespre, quan he estat al Pouet de Porcar a comprar hortalisses, «l'agüelo» Andreu m'ha demanat que toquem la maquineta. Posa eixe disc que a tu tant t'agrada.

I la melòdica tonadella d'una cançó napolitana, endolcint més l'estrellada fosca, va amerar de lirisme els esperits de mare i fill. La mare, amanyagant-li el ros i rull cabell, potser enyorava algun moment passat a l'ombra de la

joventut que s'allunyava; el fill, fidel enamorat de sa mare, somniava mirant l'estelada.

Josep de Vinagre i Rosa de Borrelles, masovers del mas del Rull, les nits que eren convidats passaven a la terrassa per alleugerar la vetllada. Als esglaons de la porta principal — mai no acceptaven cadira per respecte als amos —, s'embadocaven escoltant la música que eixia d'un rodó forat fent-se creus d'aquelles bruixeries.

— Reina! I quantas coses vorem si Déu ens dóna salut, senyoreta.

— Què, Rosa, com ha anat el sopar?

— Molt bé; ens hem xuclat els dits amb un mullatori de bolet de garrofera i tomateta. Veritat que estava bo, Josep?

— Xica, jo què t'he de dir; millor m'haguera fotut un parell de xulles. Però els pobres ja ho sabem; fam que no manque per a menjar de tot.

— Escolte, Roseta, per què no canta aquella cançó que tanta gràcia li fa al meu xiquet?

— Va; sí, sí, Rosa.

I la masovera, comboianta, sabedora de mil contalles, amb sa veu de nas i caire borriolenc, no fent-li cas al barra-sec del marit que sempre rebutjava aquelles bogeries — com ell les deia —, va començar una cançoneta de secà.

— Xica, calla; faràs ploure i demà tinc d'anar a arrabassar a l'altra heretat.

— Bé pot; anirem a plegar caragols i tu faràs ascles.

— Miquelet, fill, per què no vas a dir-li al pare que ací estan Josep i Rosa?

Una veu cridanera, arrapant-se pels bancals que esglaonen el garroferal, pujava del camí reial trencant la plaüra de la nit.

— Visca el pare Sant Antoniiii! Bona nit, senyoreeets!

— La que mancava a la reunió, la Gaspara. El marit, ben cansat de picar pedra, ja serà al llit; ella, de segur, borratxa d'aiguardent, a escorcollar el veïnat. Bruixa, més que bruixa.

— Calla, Josep, tin respecte als senyorets.

— Collons de dona! Ara a l'estiu, quan estan vostés al mas, tot són melindros. A l'hivern, a l'hivern m'agradaria que l'escoltaren. Borriolenc hostiaaat...! Malfeineeer...! I moltes d'altres blasfèmies, si més no. Bruixa, més que bruixa!

— Calme's, Josep, calme's. Però, per què li diu bruixa?

— Ai, cuca! Perquè ho és. Jo sé el que vaig passar quan va malmirar-me. Ho recordes, Roseta?

— Vol dir que el va embruixar? Au, a seure tots i Josep ens farà la contalla de l'embruixamenta.

— Sant Bartomeu em lliure de fer tal cosa; si vol, la meua dona ho contarà.

I corrandant-se altra vegada, la masovera — rovell de la conlloga —, després de senyar-se i de mormolar una tirallonga d'eixarms per allunyar els mals esperits, va començar la història.

Ja fa molts anys d'açò. Encara vivia l'amo, pare del senyoret i, aleshores, el meu germà era masover d'ací; nosaltres només veníem llogats a la plegada de les collites. La vespra de Tots-Sants, aprofitant l'avinentesa que caïa en disabte, ens en vam anar al poble per collir olives d'una heretat del barranc de les Ermites. En passar pel coll del tossalet de Cucaló, a boqueta nit, des de dalt d'un ribàs, un gos negre versemblant una ànima en pena, udolava a la lluna que guaitava pels indrets del camí La Costa. Reina i senyora!

— Arre burra, avant! Afanya't, Rosa; ja s'acosta Borriol.

— Marededéu de la Balma, lliura-nos del dimoni!

I pel camí que passa davant del cementeri, més que de pressa, vam arribar a casa; el carrer de l'Atzavara,

sota el roqueral que corneja el castell, estava més negre que un tió.

Després de desaparellar la burra i d'abeurar-la al desllunat, el meu Josep, mentre jo amania el sopar, va deixar-me una estona per anar a vore Carme, filla nostra casada amb Jaumet el Bassero i dir-los que havíem arribat. Un gran terrabastall a l'angorfa i, en un repent, un grandot gat astorat va posar-se davant meu mirant-me amb encesos ulls: La bruixa, la bruixa! I amb l'esbromadora, brusenta d'oli del paelló, li vaig encertar al cap anant-se'n, miolant, per la gatera.

— Xica, ja estic ací; tots estan bé.

— Has tardat massa, Josep; l'he vista. La bruixa que quan era petita la nostra Carme ens la tirava del llit, ha estat ací en forma de gat; però se n'ha anat escaldada. No crec que tinga més ganes de visitar-nos.

— Jo també l'he vista; amb la cua feta entrava per la gatera de Josepa Maria, la que viu al cantó.

— Sense dubte era ella; n'estic segura.

L'endemà de matinet, en rompre l'alba, eixíem de casa cap a l'heretat. Josep, amb les alforges al muscle, del ramal de la burra; jo, darrere amb el cabàs. En passar — i no sense por —, pel cantó, es va obrir i tancar tot seguit una finestra.

— La mala gossa! Tornem a casa, Rosa; ja m'han embruixat.

Esglaiat, trencat de color, assegut vora foc i tremolant com un cascavell, només deia una i altra vegada que l'havien embruixat i que es trobava molt malalt; jo no sabia què fer-li ni què fer-me. A la fi, de dia clar, vaig assabentar la meua filla i l'home de la desgràcia. I decidírem enganxar el carro i baixar a casa l'amo i vore que ens aconsellava.

— Ha embruixat Josep. Allà baix el tenim en una màrfega. Fins fa poc encara ens parlava; ara només ens mira sense dir-nos res.

— Escolte'm. Després d'esmorzar — ens va dir molt seriós —, aniran a casa el metge i ell dirà el que té. Pel que m'ha dit, en una setmana i amb l'ajut de xulles i pollastre, curat.

— I què els va dir el metge?

— Ai manyo, què ens havia de dir? Els metges no saben res de tot això. Així que vam anar a visitar un des-embriador del carrer d'Amunt que també cura de gràcia. Molt cerimoniós, després d'assabentar-se del succeït, li va posar i passar pel cap dos dits, se'ls va odorar i tastar dient ben cert: A vosté l'han embriat amb pixum! I de seguit, amb tres lletanies i el prec de la desfeta, el meu home va sentir-se curat. Només li va encomanar que estalviara passar de nit sota el finestró de la bruixa; no ens va cobrar res. Un sant, senyorets, un sant!

— Però, i què tindran de vore la Gaspara i Josepa Maria, Roseta?

— La mateixa, manyo, la mateixa! No t'has fixat mai amb el roig rodolí que té a la galta?

Des de la foia, enterbolida, malcoradora, una veu: Borriolenc hostiaaaat...! Malfeineeer...!

Castelló, 1976

Ja fa molts estius — tant se val quants —, el barranc de l'Esquilador, quiet i silent paradís de l'enlairada vall de Penyacolosa on tan sols el pastoret del mas de Mor fruïa d'arramellar roselles primiceres que envermellien els rostolls dels bancals penjats de les cingleres, tres jovenalls excursionistes, companys meus en el muntatge de l'acampada que el centre de Castelló ofería a l'excursionisme del País Valencià al mes d'agost, asseguts al barandat del pontet que fita l'entrada a l'esmentat barranc, aguardaven l'arribada de l'autobús on venien d'altres per passar llurs vacances. Un ventijolet fredolíc posava de gallina l'abrassada carn jovençana, no avessada a l'escalfor de l'ardit i ardent sol estiuenc, mentre els pins de les vessants veïnes, perduda sa verticalitat, junyien llurs formes per recerar-se.

Bobi, el gos empeltat de llop de l'ermità de Sant Joan, ajagut vora nostre agraït per la fartada d'ossos de les xulles torrades a la brasa la nit abans, va alçar les orelles fent-nos adonar, llavors, de la proximitat encara llunyana d'un motor. No havien passat deu minuts, en arribar el cotxe, un avalotat i jovenívol soroll va trencar la plaüra del capvespre. Motxilles, tendes, gatifells de tota mena, esbargits en una desordenada estesa, van omplir els pradells que voraviaven el camí. Surava la joia que tots mostraven en saber-se al lloc on passarien unes diades a l'ombra amanyagadora de l'altívol penya-segat.

Després de carregar-se com uns matxos, la jovenalla va mamprendre la marxa cap al campament endinsant-se pel caminàs catifat de llosmos que gaudia la cristal.lina rialla del rierol nodrit per la Font del Pastoret i d'altres aubellons del brolladís escorrenc. El primer estel lluia el firmament que, malgrat els nuvolets que encimbellaven algun turó, havia restat llis com una espasa.

Tots se n'havien anat. Com a cap d'acampada vaig entreindre'm xarrant amb els xofers i pagar-los el lloguer, assabentant-me que no tardaria en arribar un amigatxo

meu de València que em pregava l'aguardara. Al cap d'una estona un estorat citroën més vell que la tos s'aturava vora meu conduït per un home una mica carregat d'esquena, si més no.

— Xe, Miquel, ja hi som. Com estàs?

— Ja ho pots vore. Si em van dir que enguany no vindries!

— Només per tres dies, així que no acamparé. He llogat una cambra a l'ermita però vull — això sí —, acompanyar-vos en les vostres activitats. Quina excursió tens planejada per passat demà?

— Per ser la primera no massa llarga. Per la Font del Grevol i mas de Benages anirem a la Font del Plet on esmorzarem; després, pel barranc de la Pregunta, altra vegada al campament. A les set del matí serà l'eixida.

— No cal parlar-ne més; allí estaré. Adéu. Saluts als amics. I afermant-se al volant va sortir encara més escarrotat que a l'arribada carregant-se la cantonera d'un ribàs que no havia vist malgrat els culs de got que lluien les ulleres de lletraferit professor en vaga contínua conseqüent a un expedient de depuració.

Era tot un poema l'amic una mica carregat d'esquena, si més no. Hi havia de vore'ls a d'ell i la dona, enxarxats en la tasca del muntatge de la tenda de campanya. Enguany no ens oferirien aquell espectacle — perquè espectacle era i dels bons —, quan es capficaven a fixar el lloc.

Que si ací no, que si allà sí; tota una problemàtica que arremataven per solucionar-la ells mateixos, clar està. I després, que si el vent d'ací, que si el vent d'enllà, on estarà el martell, que si manquen claus, posant-se nerviosos i acomiadant-se amb un escaient adreçament a fer punyetes.

— No mai escarmentaré, ploriquejava la dona.

— La culpa la tinc jo per no deixar-te amb la teua germana.

— Mal criat sense vergonya, mal geni...!

— «Agüela», més que «agüela»...!

I així fins l'altra. Jo crec que si els hagués mancat la dramatització del muntatge, mai no haguessen assolit l'adient retrobament que escau al matrimoni.

A les set del matí ja estava el senyor de Lagardere — com li deia el meu germà —, al barranc de l'Esquilador. A l'esquena, una motxilleta amb l'esmorzar dissimulava l'espatlenc alteró. Un jovencell va brular el caragol i per la dreuera, sota les cingleres de l'ombria vessant del mas de les Xiquetes, capdavanter l'home una mica carregat d'esquena si més no, poc a poquet arribarem a la font del Grevol on ens aturarem per fer un traguinyol d'aigua i fumar-nos un cigarret. Els més joves, afanyosos d'anar, continuaren la marxa; ja ens retrobaríem a la font del Plet.

Pel tossal de Marinet guaitava un sol esplendorós. Als bancals les dalles dels segadors colltorçaven els blats; la masoveria, aucant-se, enlairava sa joia per la plenitud de l'estiu, ressò ancestral i festívol de l'encimbellament del foc. El nostre guia, en punxes per arribar i també per mostrar-nos que encara estava per a trots, deixant el camí, ens portava de pressa per un prat davalladís. De sobte una veu juvenívola, al lluny, va trencar la pau de la muntanya.

— Geperuuuut...! Geperuuuut...! Geperuuuut...!

I l'eco, respectuós, retornava: ...ut! ...ut! ...ut!

Davant d'allò inesperat, expectants de vore com reaccionaria l'amic una mica carregat d'esquena si més no, els excursionistes ens miràvem en silenci. Sense perdre l'esme, afermant-se a un alteronet i amb una intensitat de veu que no ho sé d'on es va treure, amb les mans bocinades a redós de la boca, pausat i digne, enlairant tot el que va poder la seua migranyosa anatomia, va soltar:

— Fill de putaaa...! Fill de putaaa...! Fill de putaaa...!

I l'eco, reflectint-se a les cingleres que cercolaven els cims, ressonava: ...utaaa! ...utaaa! ...utaaa! Després, mesurant-me de dalt a baix amb una inquisidora mirada, potser intuïnt l'esclafit rialler que m'anava per dins, va seguir a soles cap a la fonteta mentre els altres comentàvem, entre rialles, l'esperpèntica situació creada per la impertinència del jovenall.

Aquella mateixa nit, com si no hagués passat res, l'home una mica carregat d'esquena si més no, encara es va incorporar al foc de campament amb la seua carpeta sota el braç, monomania que el distingia, a més de la gepa, d'entre els excursionistes valencians.

Castelló, 1977

Àngel Cadena, amb el seu cotxe-taxi nodrit de brisa a manca de gasolina, feia més confortable la casa d'hostes regentada per la dona. Aquesta, tota simpatia i bonesa, a més de cuinar molt bé era beneida marota per a tots els qui arribaven a sa casa. Mestres, jutges, registradors, viatjans, etc., gaudien del soplug de la mestressa que sabia fer miracles amb pocs diners; fins donava pa blanc quan el de la fleca semblava pastat amb farina de panís o serradura. Pa blanc, però mesurat.

Era als anys de la fam, quan a pocs no els mancava res i a molts pertocava — llei de la compensació —, patir-ne més que Garró. Jo no mai m'he capficat a escorcollar qui havia estat aquest home; el que és ben cert si aquella s'hagués pogut traduir en badalls, la meua boca seria, aleshores d'ara, més ampla que una portalada de casa pairal. L'oli surava a doll en tots els mullatoris, però sense pa el suplici augmentava. I més quan et servien botifarres i llonganisses de la gerra amerades del saborós oli casolà des de la matança del porc. ¿I quan al temps de la parança et servien dos tords amb ceba? Llavors ja era patir massa.

— Què, senyor mestre, se'n ve demà a Castelló?

— No, Àngel, no puc; estic a dos de val i pilota calada.

— Va, home, va; això no l'ha d'amoïnar. Ja contarem.

— Bo; un seient per a mi. Aniré a vore els pares i tornaré amb vosté al vespre. Pose cura a despertar-me.

I a l'endemà de matí, en una catxepera de quatre places on n'anàvem vuit, a cavall del cotxe versemblant un mitològic dragó deixant-se una estela de brases i fum, enfilàrem la carretera a trenc d'alba i amb molt de fred ja que estàvem en vespres de Nadal. Jo li portava a ma mare una petita llanda amb oli del secalló i dos tords a més de mitja dotzena d'ous, més content que un orgue en dia de festa grossa. Miracle fóra no ens isqueren els d'abast, hòmens que vetllaven dels queviures en la victoriosa pau assolida. Tots tenien dret a viure i ells també. Per això no es ficaven

amb els camions ben carregats de farina que des de La Plana se'n pujaven cap a l'Aragó deficitari:

A la venta del Borriolenc, quan ens creïem segurs d'arribar sense novetat, allí estaven, vora la carretera, fent-nos senyal d'aturar-nos. De seguit, l'escaient registre sense valdre la seguretat que els donàvem de no ser estraperlistes i emportant-se una llanda de cinc litres d'oli que l'Àngel sempre portava a la vaca del cotxe en lloc ben a vistes.

— Xiquetes, ja ha passat el perill.

— Almenys no ens han regirat com d'altres vegades.

— Bords; com es coneix que ells no pateixen fam.

— Vos heu fixat en el panxut, quin somris feia?

— Semblava un bou rull!

— Ma...nussos, més que ma...nussos!

I així, dient cadascú la d'ell, arribarem al garatge. Les dones, encondolides, gruixudes, van començar a treure's d'on podien petitets bots d'oli restant més primes que un fus. Amb el meu oliós tresor, cap a casa més que de pressa.

Allà al capvespre altra vegada a Sant Mateu. La mestressa, amb corruixes, estava esperant-nos a la porta de casa.

— Què, tot bé, Àngel?

— Sí, xica, sí; un dia més passat. Vorem demà.

— Suposo hauràs comprat pa a Les Coves; avui aci no n'han pastat.

— Deu fogasses a vuit pessetes la fogassa.

— Gràcies, Déu meu, gràcies pel pa que ens dones cada dia.

— Amén.

L'«agüelo» Roc ja havia complit els setanta. Vidu, vivia amb la filla fadrina que festejava amb el fill gran d'Àngel i, encara sent de soca i arrel santmatevana, sempre parlava en castellà en record d'una núvia que va tindre de jove.

Colombaire, també tocava el clarinet; ambdues afeccions passava la vellesa feliç i content. Tots els dies, al migdia, qui passejava pels porxes de la plaça tenia d'oïr, a la força, el concert que a soles es donava per fer dits i no oblidar les tocatas que sabia. Més sord que un codol, vorà i front a un racó del menjador de sa casa interpretava el quotidià concert; sols així, i no sé per quin miracle, podia oïr-se. Aleshores estava fotut per un esparver que caçava els coloms que pels voltants del poble s'esbandien cercant-hi menjar als rostolls veïns, motiu pel qual el clarinet jaïa llavimut sense enlairar cap nota.

— Què li passa tan capficat, «agüelo» Roc?

— Mal, senyor mestre; en una setmana s'ha despatxat tres coloms, el maleït. No sabem què fer-nos. Estic molt amoïnât, crega'm.

— Calle, home. Una mica de paciència i qualsevol dia caurà d'un tir d'escopeta.

— Així siga. Però, el lladre és molt guilopo; la sap tota. Mire que hem fet per caçar-lo; no hi ha mans.

— Ja vorà vosté com el dia menys pensat el tombaran.

— Vulga Déu. Llavors ho festejarem com pertoca. Li he de dir que avui, aquest capvespre, amagats al capdamunt del campanar de l'antic convent dels franciscans — ara fàbrica d'Eloi —, hi ha tres dels nostres amb les escopetes perquè ens han dit que ahir guaitava per aquells indrets. Vorem què passa. Jo volia anar-hi però no m'han deixat. I ací estic en punxes afanyós que es ponga el sol.

— Bo, «agüelo» Roc; fins després. I sort.

Passades les vacances de Nadal, altra vegada al poble amb els meus quefers professionals, m'assabentaren que l'esparver malson dels colombaires havia estat caçat el capvespre del dia abans i a Les Llacunes. Roc, als porxes, corrande amb uns jovenalls, els explicava fil per agulla tot el succeït.

— Senyor mestre, ja és nostre; ahir el vam despenjar ben agafat al colom que s'emportava.

— No li ho deia jo que cauria?

I l'«agüelet», després de fer un llarg somris amb la seua bocassa perllongant-la d'orella a orella, va començar de bell nou la contalla amb tota mena de pèls i senyals.

— Contem amb vosté. Demà a la nit, a dos quarts de nou, a sopar a ma casa; està convidat.

— Bé, allí estaré. El rom anirà pel meu compte.

Cap a les vuit i amb un marraixonet, allà me'n vaig a festejar amb la conloga de colomaires i amics la festeta que havia de ser sonada — m'ho columbrava —, per la mena de convidats soplujats per l'esparver perperit i la bonhomia de Roc. Els primers ja havien arribat i, comboiats per l'amo de la casa, feien el tast del vi d'un tonell acabat d'encetar aprofitant l'avinentesa, que tot s'ho mereixia el fet que festejaven. Els altres ja arribarien sense presses; estaven fent la volta, matant el cuc, a les tavernes de Ximotana, Perdició i Ca Regalla.

— Xe, Isidret, per què no vas tu i fas que vinguen? Ara mateix estaran ací les cassoles i les botifarres al forn no valen res si es gelen.

I encara no estava a la porta quan els cofreres voltaven el cantó de la plaça que dóna al carrer Morella enlairant avalots i escandalitzant Climent Miravet que, amb la guitarra i temoruc, es recerava al pany de sa casa perquè si el veia la seua germana, gran afeccionada a escorcollar el veïnat guaitant darrere la persiana del balcó, la festa s'hagués arrematat — per a ell —, en un repent.

Amb l'adient soroll arribaren a casa Roc ofrenant un gori-gori al sangonós esparver que, penjat del garganxó a un clau de la paret, presidia l'enrotglada conloga a redós d'un gibrell on el vi rajava del tonell encetat. Cadascú, amb el seu got, es mesurava endinsant-lo a l'esmentat

gatifell; olives negres, lluentes, per eixamplar la gargamella i fer gana de sopar.

Dolorettes, filla de Roc, amb l'ajut de Carne, honoraven els convidats oferint-los penquetes de pernil i formatge per trencar el desmai mentre les botifarres es coïen al forn veí.

— Sembla ser de llet de xoto.

— Que has munyit un geperut?

— Bé potser siga de cabra.

— De la xota que tu saps!

— Ara que parlem de llets, recordeu la lleterola?

— Que més voldries, pardal!

— Xoxim, no embrutes el bastó. A sopar!

I a la veu de Roc, rabents, tots a seure. Quina estesa de cassoles amb botifarres al forn, botifarres del budell — i del cular! —, amb pataques ben guarnides de jolivert i pinyons surant a l'oli. I pa blanc cuit a Les Coves aquell matí, «d'estraperlo».

Tots van fartar de debò i, si més no, un pantagruèlic homenàs ros com un àngel, se'n va fotre, sense l'ajut de ningú, una cassola sencera amb una dotzena de greixudes. Semblava la fam menjant per primera vegada. Cal dir que no hagués fet el ridícul al costat del mitològic fartó castellanenc Tragapinyols. Quina mena de fartar! I de beure? Quin desori! Allí no va restar res; ni un rosegó per fer l'olla al gos de Tomàs lo Gros, germà de la meua mestressa. Uns pastissets endurits que van sobrar de Nadal, bon café i una cremada de rom, i a gaudir la canturel·la entre xarra i traguinyol.

— Miravet, deixa de beure que demà has de matinar. Toca, toca la guitarra.

I Climent de Miravet, amb la mirada perduda i caire de comte malmenat, a mitja veu, va engolar una tonada.

— Visca el falcó perperit...!

— I visca «l'agüelo» Roc...!

Aleshores, d'una banda, mentrimentre uns quants ballaven i cantaven el ball pla, l'homenàs, roig com un perdigot, braons enlaire i avalotat, començava una contalla: La festa dels Anselmets!

— Silenci, a callar s'ha dit!

A festes — bé ho sabeu tots —, des de dalt d'un cadafal, un fill del poble molt ric dóna mil pessetoles als xiquets que han estat batejats amb el seu nom. A més reparteix regals a qui vol, per això és l'amo. L'any darrer estava jo assossegat a la plaça i em cridaren. I sabeu què em van donar? Un parell d'espardenyas de l'hòstia...! Quina vergonya, jo que mai no he demanat res a ningú. Llavors, de cul al senyor, vaig enlairar un gros pet. I no me'n vaig tirar set per respecte a l'auditori. Malcriat...!

— Què vas fer les espardenyas? De segur són les que portes.

— Maicalles, torna-ho a dir i et fotré dos cops als nassos. Les vaig tirar a un femer; a mi me les fan d'encàrrec.

— Vítol...!

— Bo, «agüelo» Roc, jo me'n vaig.

— No se'n vaja, senyor mestre, que ara tenim resopar. Vaig a casa i portaré una plata d'olives negres, del cuquello.

— Maragato, enteniment...!

— Bona nit a tots; demà ja m'ho contaran.

A l'endemà, mentre desdejunava, la meua mestressa m'assabentà del remat de la festeta: Com camot! Només cal dir que el comboiant manifasser de l'escarot va arreplegar les olives al corralot de Xereu, el ramader.

Testimoni de la sonada festeta, el perperit esparver que encara hi és, a la barberia de Santus, als porxes de la plaça de la font de l'Àngel.

Castelló, Maig-1980

Pasqualet de Museros, Quiqueretes per als amics i coneguts, havia enviduat encara no feia dos mesos. Malgrat que el fill i la filla se'l volien emportar a casa seua, no podia avindre's a deixar el raval per anar a un pis de la vila. Deixar la casa dels pares on havia viscut sempre? Ja s'panyaria com podria, però, donar el petit patrimoni que tantes suors li havien costat de guanyar a més de perdre la llibertat de fer el que li rotara, això no mai. A d'ell, mentre conservara l'enteniment, no li passaria com a tants d'altres que per fer donació havien arrematat a la casa de misericòrdia de vora sèquia fent comandes a les monges i portant ciri als enterraments. Ajudar els fills com cal, sí; res més. Al cap i a la fi amb les deu fanecades de morruda a Fadrell, la millor partida del terme, podia passar tal i com es pagava la taronja. I res de cavar soques i raure. Per a d'eixos quefers ja llogaria hòmens; prou s'havia descopronat anant-hi a genollons. Per a entretindre's, Patos. I a viure s'ha dit, sense capficar-se massa, els quatre dies que li restaven per passar el riu sec nadant d'esqueneta.

Amb aquestes enrònies i d'altres semblants planificava, si més no, la nova vida que comportava sa viduetat. Estaria bo que als seus seixanta anys tancara casa anant-se'n amb els fills deixant-se portar pels uns i d'altres. La cosa estava decidida. Cadascú a la seua i Déu a la de tots. I ací pau i allà glòria.

Assabentats de la decisió del pare, no els va fer gens de gràcia, però la respectaren. Ara bé; ell tenia de comprendre que no podrien atendre'l com mereixia perquè les obligacions d'esposes i de mares no permetien, encara volent, tindre cura d'ell com pertocava. Cada setmana, bé l'una o bé l'altra, anirien a netejar-li la muda i posar ordre; els diumenges i festes el pare dinaria amb els fills.

Les festes de la Madalena Pasqualet de Museros les va passar com va poder i amb més pena que glòria. La

malaltia de la dona l'havia deixat més net que una patena i, sense diners, no hi ha festes. Tanmateix, enfortint-se'n de les parlades de veïnat, no es va perdre les corregudes de bous a les quals era tan afeccionat; tot menys posar-se el cap sota l'ala com una gallina banyada i donar llàstima a la gent. Més caldria. De segur la seua Tereseta, des del cel, voria amb bons ulls aquells senzills divertiments d'home de seny.

A la fi, passades festes, va vendre la taronja. I amb diners fresquets, el dol, alleugerit. De tant en tant, aprofitant el bon temps soplujador dels quefers hortolans, a l'alqueria i esplaiar-se guaitant la cavada, o regar la marjal amb el carabassí fent cura dels clots d'hortalisses plantades aquella primavera o a pescar anguiles, de vegades. Quants salpicons d'all i pebre, amb els amics, a les Tres Banderes! Després, al tard, cap a casa pel camí fondo sota el monorrítmic despertar dels grills i la boquibadada tonada de les granotes.

L'home no es podia queixar dels fills. L'atenien en tot, però, els diumenges i festes, quan menjava a casa d'ells, l'atabalaven amb la canturel·la de sempre.

— Vindrà el mal temps i vosté ja no està per a trots. Potser alguna malaltia, qui ho sap. Vinga-se'n a casa; quan es canse d'ací, a la de Toni.

— I a l'altra, pinyol. No em fotreu; més avant ja vorem.

I més avant, a la tardor, quan les boirines de l'aigua-mollós mes dels morts feien més humides encara les cases d'una planta del raval del codony, un fredolíc capvespre va endinsar al llit Pasqualet amb tremolosos calfreds.

A l'octubre, amb motiu de les casolanes festes de Sant Fèlix, quan els fadrins les festejaven al soplug del corralot de l'Ereta, va ser anomenat cap de colla. Tots tenien dret a bufar-se; ell, no. Però, per obra i gràcia de l'empenta

d'un jovenall, va caure dins del cossi on abeuraven els festejadors arrematant en pulmonia la merla dormida al ras.

— Molts empastres de farina de llinós; per davant i per darrere. Demà tornaré a vore'l.

I la «sinyo» Quiqueta Peris, en record de l'amiga veïna morta, la que va pagar el pato. Perquè cal dir que les mongetes del pany d'enfront no van poder enviar-ne una ja que es tractava d'un home que vivia a soles.

— Xica, Quiqueta, molt agraït. On estaria jo sense el teu ajut? Sense dubte, al garroferal de Mut.

— Ara que ha passat el perill pensa, i seriosament, l'anar a viure amb els fills.

— I he de fer-los donació del que tinc?

— Sí, home, sí; per a qui ha de ser més prompte o tard?

Passaren els dies, potser un any, i el bo de Quiquet, capficat i envellit, enrunat, va decidir visitar l'advocat amic.

— Xe, estic molt «repeneït» d'haver fet donació dels meus béns. No podria, no seria possible tornar-se'n arriere?

— Sí, però el jutjat tardaria a resoldre l'assumpte potser cinc o sis anys.

— Bé; deixa'm cent pessetes. Ja sé el que he de fer; me'n vaig a casa el notari. Adéu.

Pasqualet a sa casa seguia i, la filla i nora anaven quan podien — i volien! —, a fer un vist i plau. Un bon dia la nora, escorcollant, va trobar-se un paperot que semblava un testament pel qual deixava als fills — si es portaven bé amb ell —, accions i paper de l'estat per un grapat de milers de pessetes.

— Pare, a casa. Ja ens ha fet patir prou. Tant si ho vol com si no ho vol, a casa nostra. No volem que ningú diga mai que el nostre pare ha estat abandonat.

— Bé, fills, com vulgueu.

Allò era vida. Bous a València? Ell a València, a totes les corregudes de la fira de juliol, encara que els seus fills tingueren d'acceptar una lletra a la Caixa d'Estalvis. Tot allò que desitjava, ho tenia. I així passaren els anys.

A la fi, la malmetedora se'l va emportar al sequer. Quin enterrament, quin dol...! Fins i tot les misses gregorianes al Desert de les Palmes, com un ric, com li pertocava pel filial afecte dels hereus. Passades les misses, endolats i amb cara seriosa i a la mà el paperot, a casa de l'advocat amic del pare.

— Mire; ací li portem el testament. Vosté farà el que siga. Per diners no patesca.

— Deixeu-me'l. I torneu el dissabte vinent.

I el dissabte vinent van tornar-hi. L'advocat, encara quan recorda el fet no pot amagar mig somrís.

— Bo, Pasqualet, bé. Com els vas fotre...!

Castelló, Maig-1980

Fa uns quants anys, no massa encara, una colla de fadrinots amics passats de saó i aprofitant l'avinentesa d'un viatge a Rússia organitzat per una agència, arribaren a Copenhague amb molta il·lusió perquè els havien dit que hi trobarien tota mena de gatifells que ací no es trobaven enlloc.

Un d'ells volia comprar un canari perquè el que tenia, molt cantador i joganer, feia mesos que, esmorteït, no gosava dir res i restava mut a la gàbia.

— Espavil, morral...!

No hi havia mans. I a boqueta nit se n'anaren al carrer més visitat pels turistes a veure si trobaven allò que cadascú desitjava.

— Eixe, eixe...!

I amb el pardalet a la mà, cap a l'hotel.

— Xe, de segur ens fotràs el viatge. Si te'l troben a Leningrad, tots cap a la Sibèria. Tira'l per eixa finestra; més val perdre que més perdre. Fes-me cas.

— Almenys no ens han atabalat l'equipatge. On el portaves?

— Al lloc més adient. On el tenia de portar?

— I si t'haguessen palpat? Ja voràs en arribar a Barcelona; la penjaràs ben alta.

De tornada a Barcelona sí que ens van fer obrir les maletes i palpar.

— Valga'm Déu! Què és això, senyor?

— No res, un pardalet. Comprenga-ho. Qui no pot segar espigola.

— Ben dit. Avant i profit.

Cal dir que el company de cambra, qui més escarot va enlairar, me'l demanà fa un any i encara no me l'ha tornat.

Castelló, Maig-1980

Una vegada més, com tantes d'altres, un versolari amic havia estat llogat barata cançons a un acte fester dels molts que es donaven al país per honorar la dona que presidia les festes locals, enlairant, amb un reguitzell de versos més coents que un all — com calia en versemblants ocasions —, la bellesa, albor, candidesa i d'altres qualitats que sempre hi eren encara que la jove fóra més lletja que un mussol, més lloca que les gallines i més mústia que una lletuga d'encisam al mes de collida.

— Xe, has de vindre que enguany ens pertoca portar el mantenidor.

— No puc. Estic en mans de queixalero. On he d'anar amb ferramenta postissa?

Però raons d'amistat van fer que acceptara el comboi malgrat els farfalls que, de segur, intuïa guarnirien el parlament. Que només foren farfalls — pensava —, en adonar-se'n de la bellugadissa ferramenta encara no afermada a les genives com calia.

— Bé; aniré. Ja em direu quan i on serà l'acte.

Corpresa de pairalisme, si més no, una important entitat comercial de la ciutat — diuen —, cap i casal del regne, fruïa d'organitzar anyalment la festa de germanor que pertocava per tal de junyir més i més les tres províncies sota adients banderoles i engarlandat dosser soplujador de la juvenesa conllogada. Era de vore el capficat i esmaperdut manifasser anar-i-vindre del «public relations» per tal que no mancara res a la diada. Tot al punt. Trones, convidats, regals per a les xiques, etc. És a dir, tot lligat i ben lligat. Fins havia estat contratada una rondalla de molta anomenada per amenitzar l'acte que arre-mataria, per obra i gràcia del queixal de l'enteniment i d'altres més que li mancaven al mantenidor, en festa més grossa d'allò prevista.

— Demà a les vuit, al garatge. Ja tens amanit el parlament?

— Si el dimoni no va solt, tot anirà bé.

La nit abans, quan l'amic versolari feia l'assaig, bé fóra per l'apassionada expressió o per la molta solta del postís, ferramenta enlaire.

— Has tardat. Què et passa, tan fotut?

— Al cotxe t'ho contaré; m'ho columbrava.

— No et preocupes massa. Sense avalots, d'esplaiet, tot anirà bé. Jo em posaré a la teua vora. Confia en mi.

Les senyoretetes, abillades amb els millors drapets de la caixeta eran ateses, el mateix que els convidats distingits, mantenidor i autoritats, pels directius més enlairats de la casa. Després de les presentacions i demés, al so d'una coneguda tocata, al saló i seure al lloc que cadascú tenia assenyalat. L'emoció surava pertot arreu en vore aquell pomell de dones boniques sota la blava serenor de la Senyera.

I va passar el que havia de passar. Quan el mantenidor estava al més encimbellat del parlament i malgrat el gamber que l'amic tenia preparat per si sortia, amb força, rabent i irrespectuosa, com terrerola fugissera del mal oratge, va fer cap a l'escot de la perimfollada jove que presidia, la qual, en vore's vindre aquell volander desficaci, va caure presa d'un desmai i de la conseqüent crisi nerviosa.

Escarotat remoreig i tots sense saber què fer-se. Una veu prima i amb afectada entonació demanava aigua de nafa per assistir a la jove a l'ensems que el parlador, llavi-mut, groc com un mort, amb carasser migsomrís, va desaparèixer com si se l'hagués engolit la terra. Mentre, l'auditori, silent i embadocat, escoltava l'himne que el cap de protocol va manar que començara abans d'hora per dar-li escaient solució a l'inesperat remat.

No sé com va finalitzar la festa. De segur, amb plates de llagostins, cuixes de pollastre, allioli, paella i d'altres goleries i amb unes bones sorregades de l'eixut per més escarni del nostre malaurat mantenidor que, d'haver estat, tampoc hagués probat res per fer-li aigua la seua malanada ferramenta.

Castelló, Maig-1980

BRANCAI.

— AIGÜES I PETJES —

1. Cançons del país...	15
2. Aiguets de l'era plana...	16
3. Eranç de la nit la lluna...	17
4. Fa de treball...	18
5. Una arropa...	19
6. Cara nit...	20
7. No se què era pena...	21
8. Noia de les despullas...	22
9. Jocs de temines...	23
10. La nit d'aropa...	24
11. Com està el país...	25
12. Quins curules fan més bonica...	26
13. A solas una els plans...	27
14. Manjara tuota...	28
15. Nucia una trona...	29
16. Cançons de pesca...	30
17. Plan el solista...	31
18. Pel cel pesant la lluna...	32
19. Mariner, mariner...	33

TAULA

	<i>Pàg.</i>
BRANCAL	9

I. — AIGUAMOLL I SENILL

1. Camins del somni	15
2. Aquesta nit lluna plena	16
3. Enmig de la nit la lluna	17
4. Tot és tranquil	18
5. Una araboga	19
6. Clara nit	20
7. No sé què em passa	21
8. Nuet de les despulles	22
9. Solcs de tonyines	23
10. La nit darrera	24
11. Com està el món, Calicant?	25
12. Quins castells fan més bonics	26
13. A soles sota els pins	27
14. Matinera tu ets	28
15. Nuets llurs troncs	29
16. Cauen de pressa	30
17. Plau el silenci	31
18. Pel cel passeja la lluna	32
19. Mariner, marineret	33

20.	Clapint desperta el vent.	34
21.	Flor vermella	35
22.	Si per la flama de l'amor s'atansa....	36
23.	Mon muscle per capçal.	37
24.	Com vola el catxerulo	38
25.	Per què canta el rossinyol adelerat....	39
26.	La lluna minva sa rodona esfera	40
27.	La mar marmola queixes.....	41
28.	Quan passege al camí dels molins....	42

II. — CANÇONETES DE TOT L'ANY

21	1.	Que bonic és tindre festa	49
21	2.	Jo conec una fadrina.	50
21	3.	Quin paradís.	51
21	4.	Vaig a cantar-te.	52
21	5.	Dis-m'ho	53
21	6.	El gall a la gallina.	54
21	7.	Una xicota veïna	55
21	8.	En la nit quieta.	56
21	9.	Una rància fadrina.	57
21	10.	Miola un gat	58
21	11.	A la marjal.	59
21	12.	Entre els pètals vermells	60
21	13.	Qui vol una figueta	61
21	14.	Si a una xica del carrer	62
21	15.	Rodó forat	63
21	16.	Un veí meu destarifat	64
21	17.	Guarda un record de xiquet.	66
21	18.	Tira't a l'esquena el dol	67
21	19.	No te'n pugues a la parra	68

	<u>Pàg.</u>
20. Estava collint codonys	69
21. Si tu vols, lector amic	70
22. Un mira'm i no em toques	71
23. Pasturava un marge	72
24. Hui està núvol	73
25. A una xica marinera	75
26. Doloretas	76
27. Al vi li diuen cabut	77
28. Vivia al castell	78
29. Després de viure el turment	79
30. Un fraret esgrogueït	80
31. Pinta d'ex-seminarista	81
32. De Castelló i de la soca	82
33. El cap el té prou pelat	83
34. ... i després de l'esmorzar	84
35. Fadrinot sempre mudat	85
36. Coneixeu el nostre amic?	86
37. L'home que és l'encarregat	88

III. — AFANYS PRIMAVERALS

1. A la torre de marfil	93
2. Dis-m'ho, ocell, tu que voles amplàries ..	94
3. Heu vist de matinet, qualche vegada ..	95
4. En vore l'alborar d'una assutzena	96
5. Embruixat per l'oreig de les canyes	97
6. Gota de rosada!	98
7. Vora una cova	99
8. Com aubelló que l'aiguamoll sostova ..	100
9. Una cançó ploranera	101
10. A l'estantís	102

11.	La platja, acurullada.....	103
12.	Qui esbargirà la tempesta que brama..	104
13.	Ai l'amor que s'amaga.....	105
14.	Quan l'amor sa foguera comboia.....	106
15.	Pel net cel del Senillar.....	107
16.	Quan esclata la rosa novella.....	108
17.	On és la font de l'amor, pastoret?.....	109
18.	Passejava les muntanyes.....	110
19.	Una punxa s'endinsava.....	111
20.	S'esmunyia una gruga.....	112
21.	Germans, veniu.....	113
22.	Presoner de l'amable neguit.....	114
23.	Delerosa d'un dosser.....	115
24.	Baixava per la Teixera.....	116

IV. — DÈRIES TARDORENQUES

1.	Quan ja les flors darreres.....	121
2.	Enterbolits, mirant la llunyania.....	123
3.	Una fixa mirada al cel adreça.....	124
4.	Davallar d'hores. I el meu amic és mort..	125
5.	Sonata de fulles!.....	126
6.	Vull ser l'adelerat garbí que vola.....	127
7.	Vaig anar al Casal de la Mort.....	128
8.	Vora un xiprer.....	129
9.	Sóc vianant sense pena ni glòria.....	130
10.	Aquell camí que aleshores bressàrem..	131
11.	Dins de sa closca el caragol s'amaga..	132
12.	Ai joventut que te'n vas i ací em deixes..	133
13.	El jonc esvelt, amb positura exacta....	134
14.	Un poncell ha reflorit.....	135

15.	Dintre meu tinc l'alqueria.	136
16.	Les agredolces fal.leres.	137
17.	Tinc nou desig de filar.	138
18.	Les estantisses quebrasses.	139
19.	Passejava les deveses.	140
20.	I vaig pel caminàs de la falòria.	141
21.	El tràngol solca el camí.	142
22.	Nafrat el cor per la tenebra nua.	143
23.	On és la llum que engarlandava el dia. ...	144
24.	Vaig voler fer volada.	145
25.	Vull capgirar un neguit.	146
26.	Per la pendís baixaven aigües mortes..	147
27.	Sóc el vaixell que son velam desplega..	148
28.	Tinc el cor esgarrifat.	149
29.	Xiula el vent tallant arestes.	150
30.	Xop que fites el camí.	151
31.	Mai no voldré per llit pedra de marbre.	152
32.	La ginesta floreix la drecera.	153
33.	Per l'estantissa pendís.	154
34.	Mai no atansaran els ulls.	155
35.	Torb que ganyola sa malparida.	156
36.	Jaç del no-res de qui ha estat tot.	157
37.	No sé d'on naix la por que m'apresona.	158
38.	Ocellet matiner.	159
39.	Tardor. Escau la pluja.	160
40.	Trenca l'alba. Fanguissar.	161
41.	Diada d'ànimes. Misses. Rosaris.	162
42.	Davallen pels cinglers.	163
43.	Des del cim del turó que encimbella la vida.	164
44.	L'empeny que jo famege.	165
45.	Un capell garlandat d'enlairada.	166
46.	Vianant, xafa fort.	167

V. — PAISATGE

1.	Canta en el cel de maig	173
2.	Amb el dolç	175
3.	Estàtic fadrí vell, brot de la soca	178
4.	Quan vaig per les muntanyes	180
5.	Quan pel brollar d'encisadores sables ..	185
6.	Caminant per la fosca drecera	188
7.	Una nit de lluna plena	191
8.	Quan s'afanyava la primavera	196
9.	Quan ja l'hivern es mor	198
10.	Sota l'ombrós celatge de la marjalera ..	202
11.	Cercant perfum jovenívol	207
12.	Vaig anar a collir la floreta	211

VI. — CANÇONS DE BRESSOL-NADALES

1.	Cançó de bres	219
2.	Pastorets, veniu	221
3.	Vingau tots plegats	222
4.	Vingau, fem soroll	224
5.	A voreta de la llar	226
6.	En freda nit de Nadal	227
7.	Pels cimalls el vent udola	228
8.	A la coveta	229
9.	Fent-hi la cura del seu ramat	230
10.	Nin, ninet, ninoi, ninó	232
11.	Sota l'empar de la nit	233
12.	Si segueixes sent tan puça	234
13.	A collir codonys	235

VII. — VULL ASSOLIR

1.	Jo he vist la fam ser guany de cada dia.	241
2.	Versos nonats, al si del cor, guarneixen.	242
3.	Ja sóc endintre meu gaudint l'ombria..	243
4.	M'he retrobat a mi mateix alhora....	244
5.	Vull retrobar allò que el seny rebutja..	245
6.	S'enlairava l'alosa a trenc d'alba.....	246
7.	Lentament davallava el capvespre.....	247
8.	Qui pogués beure rou al ver calze....	248
9.	Atansar la plaüra de la veu inefable..	249
10.	Sota el plaent esguard de l'estelada..	250

VIII. — TENEBRES

1.	Al si de Déu, no res? Gaudeix la fosca..	257
2.	Negra és la nit, la terra vessa sang....	258
3.	Dins d'un engraellat de fil de ferro....	259
4.	Eixutes mans febrofes mai no atansen..	260
5.	Formes fantasmagòriques. Són hòmens?.	261
6.	I l'home creuclavat — un d'entre d'al- tres —,	262
7.	La falç només fa sang. Brollarà l'aigua..	263
8.	Home: D'on véns, on vas, cap on t'adre- ces?	264
9.	El torb, gola de llop, ganyola i cerca..	265
10.	Malaurat averany. Els corbs ja grallen..	266
11.	Ai del vençut. Aquell qui tasta el victor.	267
12.	Al cel de freda nit lluu l'estelada.....	268
13.	Malafanyant sa lluita l'home marxa..	269
14.	Dos ulls desencaixats i un pam de llengua.	270

15.	Jo també sóc, senyor, d'aqueixa colla...	271
16.	Llorers i més llorers. I l'olivera.....	272
17.	Lletraferits corcons que tot ho saben..	273
18.	Dóna'm un troç de pa de ta fogassa....	274
19.	També Jesús és presoner de l'ombra....	275
20.	Narcís es mira al toll i s'enamora.....	276
21.	Si l'ordre és la raó de l'intel·lecte.....	277
22.	Ressò de ferradures, cavalcada.....	278
23.	Fredes viscositats de serps catifen.....	279
24.	Com el conill que fuig del gos xarnego..	280
25.	Corrandes xerradisses de rates esven- trades.....	281
26.	Marineret d'ulls blaus, dis-m'ho, què atanses.....	282
27.	Al si de Déu, ho és tot? Aquelles forces.	283

IX. — FOSSAR DE NAUS

1.	Tot és corcat.....	289
2.	El garbí.....	291
3.	Sostova el pi.....	293
4.	Malavingut.....	294
5.	Xaloc.....	295
6.	Malaurat.....	297
7.	Rebordonit.....	299
8.	L'oreig.....	300
9.	Pel llis palau.....	302
10.	Per la mar.....	303
11.	Lluna minvant.....	305
12.	Nonat?.....	306

X. — SOLILOQUIS

1.	La irisada plaüra del capvespre.....	313
2.	A l'enlairat cimall.....	314
3.	Vet ací l'hora baixa.....	315
4.	S'endinsa el dia.....	316
5.	Impur i sedegós.....	317
6.	La nit surava en plata.....	318
7.	Plenitud d'absències.....	319
8.	La llarga esglaonada dels meus dies....	320
9.	Crepita el sec llenyam.....	321
10.	Monòtona cadència de la pluja.....	322

XI. — MASCARADA

1.	Al si de l'escudella.....	327
2.	Malvianant les sòrdides contrades....	328
3.	El malastruc passeja les dreceres.....	329
4.	Al ròneg ombradiu d'una palera.....	330
5.	Docte, endolat, lletraferit, eixut.....	331
6.	Empentolat pel torb que l'apresona....	332
7.	Hi lluu son fruit la rònega sisanya....	333
8.	L'he vista passejar la matinada.....	334
9.	Cadafalenc balum de l'impol.lut.....	335
10.	Amb l'esclafit d'histèrica rialla.....	336
11.	Nas de picola, prima, corrandera.....	337
12.	I amb la morada color de la viola.....	338
13.	Una engolada veu de cabiscol.....	339
14.	Si l'home escau l'exacta positura.....	340
15.	Una remor d'ardits orapronobis.....	341
16.	Mai no heu pensat amb quina vesti-
menta.....	342

17.	Tardor. Escau la pluja. Colltorçades..	343
18.	Al sotanell reblit de foc i flama.....	344
19.	La Mort té el gran quefer, doncs, llogatera	345
20.	Xulles i botifarres. Llonganisses.....	346
21.	Colles d'hòmens cabuts, — semblen badocs	347
22.	Doncs, ¿ per què l'enlairada trajectòria..	348

XII. — PERIPLES

1.—*Oratgells i albaïnes*

1.	Sa testa és coronada del ros fet rull..	353
2.	Canta el silenci. Calma.....	354
3.	Mascaró d'una proa fuent.	355
4.	Fosforeja la mar aiguatrèmols	356
5.	Fins el cim de l'alt pal	357
6.	I al caliu d'una afable albaïna....	358
7.	L'arda dorm sa fosfòrica llum....	359
8.	Remoreig	360
9.	Buf suau	361
10.	I segueix recercant nous vials	362
11.	I llavors capitomba la tèbia.....	363
12.	Jovencell que en el teu bergantí..	364

2.—*Novells poemes d'amat*

1.	Estel que lluu ma nit, Eros sensible.	367
2.	Encara tu nonat ja et pressentia ..	368
3.	Sota el signe de Cranc	369

392	4. No te'n vages, Cranc meu	370
393	5. Una nit, — nit de juny! —, vaig retrobar-te	371
394	6. Que a soles vas quedar a la mun- tanya	372
395	7. Potser de jovencell ere com tu	373
396	8. L'udol del llop rastreja la carn fresca.	374
397	9. Deixant-me foll te'n vas anar a Eivissa	375
398	10. Pertot arreu ta jovençana imatge..	376
399	11. Brisa d'estiu, davalla la muntanya..	377
400	12. Vas regalar-me Cranc i jo una joia..	378

3.—*Cançons de grumet*

401	1. Molt he lluitat i lluite.	381
402	2. Ai, mariner errabund	382
403	3. Solstici d'estiu. Calitja.	383
404	4. Surt de la calma la veu.	384
405	5. Vira, vira, jovenall	385
406	6. Caragola.	386
407	7. Tròpic. Beguda i tatuatge	387
408	8. S'endola el capvespre	388
409	9. Què és això que ressona en la nit..	389
410	10. Rondineja el garbinell.	390
411	11. Fes soneta, dorm, grumet.	391
412	12. Vine, Mort, i soplujam la vida . . .	392

XIII. — HOMENATGES

413	1. A Bernat Artola, poeta	395
414	2. A Josep Borràs, pintor.	396

3.	Al Cau de l'Art de Llucena	397
4.	A Sant Mateu en festes.	399
5.	A Manuel Rozalén, poeta	401
6.	Pregó de l'estiu	403
7.	A Joan Adsuara, escultor	404
8.	Al pintor Ripollés	405
9.	A Sacramento, escultor	406
10.	A Llorens Poi, escultor	407
11.	A Francesc Tàrrega Eixea.	409
12.	A una veïna morta.	410
13.	A Monteagudo, pintor	411
14.	Al Mestre Josep Garcia.	413
15.	A la I Colònia d'Estiu d'Acció Cultural .	415
16.	A N'Angel Sànchez Gozalbo	416
17.	Al nostre Rei Jaume I.	417
18.	A l'escorcollador Ximo Campos	419

XIV. — TRÍPTIC CASOLÀ

I.—CASTELLÓ DE FADRELL

II.—LA CONLLOGA

1.	Preludi èpic.	431
2.	L'amor	431
3.	El naixement.	432
4.	L'albada	433
5.	La Cort del Rei Barbut.	434
6.	La conlloga.	435
7.	La colla al palau del Rei	436
8.	Tombatossals i la Sirena de la mar. .	441
9.	Garxolí a Tombatossals: Guerra i gaiato.	442

10. Lluita a Montornés.	443
11. El convit del Rei Barbut.	445
12. La conquesta de les illes.	447
13. Remat.	451

III.—BETLEM DE LA PIGÀ

1. Romanç nadalenc	455
2. Nit de Nadal	459
3. Cap a Betlem.	471

XV. — CONTES

1. El darrer senyor de Saranyana.....	499
2. L'aladre de la Mort.....	507
3. L'embruixat	521
4. L'eco.	529
5. Rèquiem per un esparver	535
6. El testament	543
7. El pardalet de Copenhague.	549
8. La ferramenta del mantenidor.	553

Aquest llibre OBRA COMPLETA,
s'acabà d'imprimir a Castelló
de la Plana i als obradors dels
Fills de F. Armengot, la vespra
de Tots-Sants de l'any 1981

Ex-Libris

Quiet somniar...!

